

**EFEKTIVNO OPTEREĆENJE OD POREZA NA DOBIT
PREDUZEĆA U BOSNI I HERCEGOVINI U POREĐENJU
SA DRUGIM ZEMLJAMA**

Istraživački rad
Naida Čaršimamović

(DIREKCIJA ZA EKONOMSKO PLANIRANJE VIJEĆA MINISTARA BIH - DEP)

Decembar/prosinac 2006. godine

Mentor na istraživačkom projektu i dokumentu Dr. Bjørn Volkerink
(Viši ekonomist, ECORYS-NEI, Rotterdam)

Mišljenja i stajališta koja su izražena u ovom Istraživačkom radu su autorova, i ne predstavljaju mišljenja Evropske komisije ili EPPU/dužnosnika BiH.

Sažetak

Ovaj dokument analizira opterećenja od poreza na dobit preduzeća (PDP) u BiH u poređenju sa drugim zemljama (obračunate su kako *ex-post* mjere kao što su statutorne zakonske stope i udjeli prihoda od poreza na dobit preduzeća u ukupnim poreznim prihodima i u BDP-u, tako i *ex-ante* mjere koje slijede Devereux-Griffith model izračunavanja efektivnih graničnih poreskih stopa (EMTR) i efektivnih prosječnih poreskih stopa (EATR) za različite vrste investicija i tipove financiranja). FBiH ima jednu od najvećih statutornih (zakonskih) stopa u Evropi, dok je stopa RS "konkurentna". Neznatna je važnost poreza na dobit preduzeća u financiranju rashoda vlade, ali pokazuje uzlazni trend. Očekivana promjena u sistemu poreza na dobit u BiH (novi Zakon o porezu na dobit stupa na snagu u RS-u 2007. godine, a rad pretpostavlja da će komparativna legislativa stupiti na snagu i u FBiH) slijedi globalni trend povećanja EMTR za financiranje putem zaduživanja, smanjenje EMTR za druge vidove financiranja, te smanjenje EATR za sve vrste financiranja. Sadašnji sistem PDP u FBiH pokazuje krajnju pristrasnost u korist financiranja putem zaduživanja. Iako je u pogledu EATR, sadašnji sistem u FBiH uporediv sa prosjekom OECD-a, trenutni sistem u RS i budući u cijeloj BiH (uz gore navedenu pretpostavku da će i u FBiH biti usvojen zakon komparativan sa već usvojenim Zakonom o porezu na dobit u RS-u) rangiraju se na dno niza (dakle kao veoma konkurentne niske poreske stope). Budući bh. model će se odlikovati najnižom apsolutnom poreznom diskriminacijom između financiranja putem zaduživanja i financiranja putem dioničkog kapitala. Ovaj dokument ukazuje na slabosti sistema na snazi u FBiH u 2006. godini, koji rangira visoko u efektivnom poreznom opterećenju po Devereaux-Griffith modelu (za koji je važno naglasiti da ipak nema sposobnosti u izračunu uzeti u obzir sve olakšice i oslobođanja specifična za sadašnji sistem u FBiH), dok sistem na snazi u RS-u u 2006. godini i posebno budući bh. model rangiraju povoljno (s niskim stopama).

JEL klasifikacija: H25, H32, E62, P35.

Ključne riječi: efektivna stopa poreza na dobit preduzeća, fiskalna politika, Bosna i Hercegovina.

SADRŽAJ

1. UVOD	5
2. DA LI JE POREZ NA DOBIT VAŽAN? ... I DA LI JE VAŽAN ZA BIH?	7
Uticaj politike oporezivanja dobiti preduzeća na ponašanje ekonomskih agenata	7
Razvoji politika u EU	9
Implikacije politike oporezivanja dobiti preduzeća za BiH	10
3. PREGLED SISTEMA POREZA NA DOBIT PREDUZEĆA U BOSNI I HERCEGOVINI	11
Karakteristike sistema poreza na dobit preduzeća u BiH	11
Učinak sistema poreza na dobit preduzeća u BiH	13
4. MJERENJE OPTEREĆENJA OD POREZA NA DOBIT PREDUZEĆA U BIH	15
Indikatori opterećenja od poreza na dobit preduzeća u ekonomskoj literaturi	15
Mjerenje ex-post opterećenja od poreza na dobit preduzeća u BiH	17
Zakonske (statutorne) stope	17
Agregatni udjeli prihoda od poreza na dobit preduzeća	19
Mjerenje ex-ante opterećenja od poreza na dobit preduzeća u BiH	25
Rezultati	25
5. ZAVRŠNE NAPOMENE	37
BIBLIOGRAFIJA:	40
DODATAK 1: ILUSTRATIVNE PORESKE PRIJAVE	44
DODATAK 2: METODOLOGIJA IZRAČUNAVANJA	47
DODATAK 3: ODABRANE SPECIFIKACIJE SISTEMA POREZA NA DOBIT PREDUZEĆA U BIH	51

LISTA SKRAĆENICA

BiH – Bosna I Hercegovina
OOUR – Osnovna organizacija udruženog rada
CAPEX – kapitalni rashodi
PDP – porez na dobit preduzeća
DEP – Direkcija za ekonomsko planiranje u Vijeću ministara BiH (bivša EPPU)
EATR – Efektivna prosječna porezna stopa
EK- Evropska komisija
ESP – Evropski sud pravde
EMTR – efektivna granična porezna stopa
EPPU – Jedinica za planiranje ekonomskih politika u Vijeću ministara
EU – Evropska unija
EUROSTAT – Statistički ured Evropske zajednice
FBiH – Federacija Bosne I Hercegovine
SDU – strana direktna ulaganja
FTA- Sporazum o slobodnoj trgovini
BDP – bruto domaći proizvod
MMF – Međunarodni monetarni fond
UIO – Uprava za indirektno oporezivanje BiH
OMA – Odjeljenje za makroekonomsku analizu prvi Upravnom odboru UIO BiH
TC – tržišne cijene
NZČ – 10 novih zemalja članica koje su se pridružile EU 2004. godine
OECD – Organizacija za ekonomsku saradnju I razvoj
PLD – porez na lični dohodak
ZD – zadržana dobit
JIE – Jugoistočna Evropa
SNA – Sistem nacionalnih računa
TAMP – Projekt modernizacije porezne uprave u BiH kojeg financira USAID
TP – transferna cijena
USAID – Agencija Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj
PDV – porez na dodanu vrijednost
SB – Svjetska banka

1. UVOD

Iako su prihodi od poreza na dobit preduzeća u BiH niski (1,4% ukupnih poreznih prihoda vlade), pitanje politike oporezivanja dobiti preduzeća je za Bosnu i Hercegovinu važno i pravovremeno iz mnogih razloga. Nakon nedavno završene reforme sistema i administracije indirektnog oporezivanja, zamah reforme bi se trebao iskoristiti da bi se nastavilo sa reformom direktnog oporezivanja. Ovo je posebno relevantno imajući na umu sadašnju visoku statutornu (zakonsku) stopu poreza na dobit preduzeća u FBiH, obimnu listu izuzeća i odbitaka, te kompliciran sistem dozvoljene amortizacije. Ekonomisti se slažu da je većina poreznih kredita dobronamjerna ali neučinkovita.¹ Nadalje, iako indirektni porezi trenutno doprinose polovini ukupnih vladinih prihoda, očekuje se da će porezi na međunarodnu trgovinu opasti na važnosti uslijed veće trgovine BiH privrede sa zemljama s kojim BiH ima potpisane sporazume o slobodnoj trgovini (FTA) i uslijed procesa napredovanja BiH u EU integracijama, od kojeg se očekuje da će dovesti do daljeg smanjenja prihoda iz carinskih dažbina. Nadalje, pojednostavljivanje i poboljšanje sistema poreza na dobit preduzeća je osnovni alat za poticanje prijeko potrebnog rasta i konkurentnosti privatnog sektora u zemlji u kojoj budžeti vladinog sektora iznose skoro polovinu ukupnog BDP-a.

Glavni cilj ovog dokumenta je da se uporedi opterećenje od poreza na dobit preduzeća u Bosni i Hercegovini sa zemljama EU/OECD-a i sa nekoliko zemalja JIE. Da bi se procijenila opterećenja od PDP-a, u ovom dokumentu se koriste “pristup *ex-post*” (koji za usporedbu koristi stvarne postojeće podatke o ubiranju poreza - eng. «*backward-looking approach*») i “pristup *ex-ante*” (koji računa efektivne prosječne i granične porezne stope na buduću hipotetičku investiciju - eng. «*forward-looking approach*»). Da bi se omogućilo *ex-ante* upoređivanje opterećenja od PDP, ovaj dokument replicira metodologiju koja je poznata kao *Devereux/Griffith model*.² Međunarodno upoređivanje obračunatih efektivnih poreznih stopa je ograničeno na OECD zemlje³ i Hrvatsku,⁴ budući da su to jedine zemlje za koje su dostupni uporedivi podaci izračunati na osnovu *Devereux/Griffith* modela.

Širi zaključci upoređivanja koje se temelji na *ex-post* pristupu pokazuju da u pogledu zakonskih stopa, FBiH ima jednu od najviših stopa u cjelini, i daleko najvišu stopu u regiji JIE. S druge strane, stopa RS je “konkurentna” u regionalnom i OECD upoređivanju. Očekivana harmonizacija (posebno u smislu usklađivanja poreznih osnovica) je potrebna na nivou BiH. Iako je važnost poreza na dobit preduzeća u financiranju vlade mala u BiH u odnosu na zemlje u regiji i EU, ovaj udio se povećava kako na entitetskom, tako i na državnom nivou od 2002. godine.

Za *ex-ante* mjere, ovaj rad uključuje izračun efektivne porezne stope koje mjere razliku između stopa povrata prije i poslije poreza. Ovaj dokument izračunava efektivnih graničnih poreznih stopa (EMTR) i efektivnih prosječnih poreznih stopa (EATR) za ulaganja u različite vrste imovine financirana putem različitih tipova financiranja. EMTR govori do koje mjere sistem poreza na dobit preduzeća uvećava traženu stopu povrata za marginalnu investiciju i stoga je pogodna za mjerenje diskriminacije sistema poreza na dobit preduzeća. Međutim, EMTR nije dobra mjera za donošenje odluka o izboru između različitih mogućih ulaganja. U tom slučaju, EATR se koristi kao mjera udjela poreza na dobit preduzeća u profitu hipotetičke profitabilne investicije. Ovaj dokument istražuje tri slučaja *ex-ante* analize za BiH:

¹ Vidi Sullivan (april/travanj 2006.)

² Vidi Devereux and Griffith (2003)

³ Podaci dobiveni iz Instituta za fiskalne studije, 2005. “Podaci o stopama poreza na dobit preduzeća”. Dostupno na <http://www.ifs.org.uk/data/internationaltaxdata.zip>. Ovi podaci se izračunavaju u duhu metodologije koja se koristi u Devereux, Griffith i Klemm (2002).

⁴ Vidi Švaljek et al (2006).

1. Efektivne stope poreza na dobit preduzeća za FBiH, na temelju zakona na snazi 2006. godine
2. Efektivne stope poreza na dobit preduzeća za RS, na temelju zakona na snazi 2006. godine.
3. Efektivne stope poreza na dobit preduzeća za cijelu BiH, na bazi zakona na snazi od 1. januara/siječnja 2007. godine u RS-u i pod pretpostavkom da će zakon sa istim specifikacijama biti usvojen u FBiH tokom 2007. godine i na snazi od 1. januara/siječnja 2008. godine. Shodno tome, ovaj dokument pretpostavlja da će zakonska regulative u ovoj oblasti biti harmonizirana u entitetima.

Upoređivanje *ex-ante* mjera opterećenja od poreza na dobit preduzeća sa drugim zemljama omogućava nam da izvedemo nekoliko zanimljivih zaključaka. Usvajanje nove legislative poreza na dobit u BiH odražava globalne trendove povećanja EMTR za financiranje putem zaduživanja, smanjenje EMTR za druge vrste financiranja, i smanjenje EATR za sve vrste financiranja. Kao što je očekivano, smanjenje EATR bit će izražajnije za FBiH (smanjenje u stopama skoro doseže faktor četiri za većinu EATR kategorija) nego za RS. Nadalje, iako je u svjetskim okvirima uobičajeno da EMTR pokazuje jaku pristrasnost u korist investicija u opremu u odnosu na investicije u zgrade, sadašnji porez na dobit preduzeća u FBiH tretira ove investicije skoro jednako. S druge strane, u sadašnjem sistemu u RS-u (na snazi u 2006. godini) i budućem u BiH evidentna je očekivana preferenca za investiranje u opremu. Zatim, sadašnji Zakon o porezu na dobit preduzeća u FBiH u pokazuje pristrasnost prema financiranju putem zaduživanja. Financiranje putem zaduživanja u FBiH odlikuje se najvišom negativnom efektivnom stopom (stopa u FBiH je -50%, a prosjek za cijeli uzorak je oko -30%), dok je financiranje putem zadržane dobiti/novog dioničkog kapitala u sredini opsega opservacija za OECD zemlje. U pogledu EATR, sva tri sistema porezu na dobit preduzeća u BiH (kako dva entitetska na snazi u 2006. godini, tako i budući anticipirani za cijelu BiH) se nalaze na samom dnu za investicije koje se financiraju iz zadržane dobiti/novog dioničkog kapitala (tj. odlikuje se niskim efektivnim poreskim stopama). Dok je u pogledu financiranja putem zaduživa sadašnji sistem FBiH uporediv sa OECD prosjekom, sistem na snazi u RS-u u 2006. godini i budući bh. Sistem se rangiraju na dnu uzorka zemalja za ovu vrstu financiranja. Važno je uočiti da će nivo pristrasnosti u korist financiranja putem zaduživanja (u poređenju sa financiranjem iz zadržane dobiti/novog dioničkog kapitala) biti smanjen u budućem bh. sistemu, posebno u odnosu na sadašnji sistem u FBiH. Ovo je posebno važno imajući u vidu potrebu da se mobilizira financiranje iz zadržane dobiti i dioničkog kapitala uslijed pokušaja da se ožive ova tržišta u BiH. Tako će budući model u BiH imati najniže vrijednosti porezne diskriminacije između financiranja putem zaduživanja i financiranja iz zadržane dobiti/dioničkim kapitalom u uzorku svih OECD zemalja i Hrvatske, kako efektivne marginalne stope, tako i za efektivne prosječne stope.

U cjelini, ovaj dokument potvrđuje slabosti sadašnjeg sistema poreza na dobit preduzeća u FBiH, koji rangira visoko u efektivnom poreznom opterećenju među svim OECD zemljama i Hrvatskom⁵. S druge strane, model na snazi u 2006. godini u RS-u, te posebno budući anticipirani bh. model pozicionirani su povoljno. Stoga se preporučuje očekivana harmonizacija u kojoj se predviđa da će FBiH usvojiti zakon sličan onome koji će biti na snazi u RS-u od januara/siječnja 2007. godine.

Ovaj dokument je strukturiran na sljedeći način: nakon uvoda, drugo poglavlje govori o važnosti politike oporezivanja dobiti preduzeća u ekonomskoj teoriji, razvojima politike ove vrste poreza u EU, i važnosti ove porezne politike za BiH. Treći dio daje opći pregled karakteristika i učinaka

⁵ Treba napomenuti da ni korišteni kompleksan Deveraux/Griffith model ne može u obzir uzeti svako od brojnih izuzeća u sistemu poreza na dobit preduzeća na snazi u 2006. godini u FBiH, po kojima je FBiH specifična u cijelom uzorku. Međutim, anticipirana promjena legislative u FBiH je u svakom slučaju poželjna u cilju neophodnog pojednostavljenja i harmonizacije.

sadašnje strukture oporezivanja dobiti preduzeća u BiH i kratak opis reforme poreza na dobit preduzeća u BiH. Četvrti dio – koji predstavlja glavnu temu ovog dokumenta – daje pregled različitih metoda koje se primjenjuju u globalnoj literaturi za upoređivanje opterećenja od poreza na dobit preduzeća, nakon čega slijede dvije aplikacije. Prva izlaže *ex –post* pristup u kojem se situacija u BiH upoređuje sa zemljama EU, OECD i JIE u slučaju gdje su podaci dostupni, dok druga aplikacija vrši isto poređenje za *ex-ante* pristup. Na kraju dokumenta se nalaze završne napomene.

2. DA LI JE POREZ NA DOBIT VAŽAN? ... I DA LI JE VAŽAN ZA BIH?

‘Ako bih mogao dati hrabro predviđanje, rekao bih da će porezi na dobit preduzeća jednog jednostavno nestati- neće uopće biti nikakvog poreza na dobit preduzeća, i to dijelom uslijed procesa konkurencije među državama, a dijelom uslijed činjenice da će preduzeća organizirati svoje poslove u cilju smanjenja obaveze za porez na dobit preduzeća.’

Michael Devereux u izjavi Domu lordova (1999), citiran u De Mooij (2005).

Uticaj politike oporezivanja dobiti preduzeća na ponašanje ekonomskih agenata

Osnovne funkcije vlade uključuju obezbjeđivanje pravnog i socijalnog okvira, javnih dobara, stvaranje i provođenje vladine regulative koja pruža poticaje za učinkovitiju proizvodnju u privatnom sektoru, redistribuciju resursa, te stabilizaciju privrede. Jedan od načina da vladu poveća prihode za financiranje ovih osnovnih funkcija jeste namet poreza na dobit preduzeća.⁶

Porez na dobit preduzeća služi da zaštiti integritet poreza na dohodak, koji po ekonomskoj teoriji oporezuje dohodak iz svih izvora, uključujući ne samo dohodak od zaposlenja već i dohodak od dividendi, kamata i kapitalne dobiti. Budući da je dobit iz dividendi, kamata i kapitalne dobiti teško kontrolirati, porez na dobit preduzeća omogućava dodatni alat za sprečavanje utaje poreza.⁷

Gledano ekonomski, porez na dobit preduzeća je namet (dažbina) koji se stavlja na profit firme i predstavlja važan izvor za većinu vlada u svijetu. Čisti porez na dobit je po definiciji neutralan, budući da marginalne investicije (koje po definiciji imaju nulti ekonomski profit) nisu oporezovane. U stvarnosti, sistemi oporezivanja dobiti preduzeća oporezuju (ili subvencioniraju) marginalne investicije, budući da postoji amortizacija kao porezna olakšica, a ekonomsko duplo oporezivanje se može dogoditi u interakciji ove vrste poreza sa porezima na dohodak fizičkih lica i/ili međunarodnim porezima.⁸ Vrste distorzija koje proizlaze uključuju:

- Ekonomsko duplo oporezivanje uzrokuje relativno visoke efektivne porezne stope na neke vrste financiranja (više oporezivanje financiranja iz dioničkog kapitala nasuprot financiranja putem zaduživanja, budući da se kamata obično ne oporezuje), te tako narušava efikasnost izbora finansijskih instrumenta.

⁶ Vidi npr. Stiglitz (2000) i Musgrave i Musgrave (1989).

⁷ Vidi npr. Cnossen (2001).

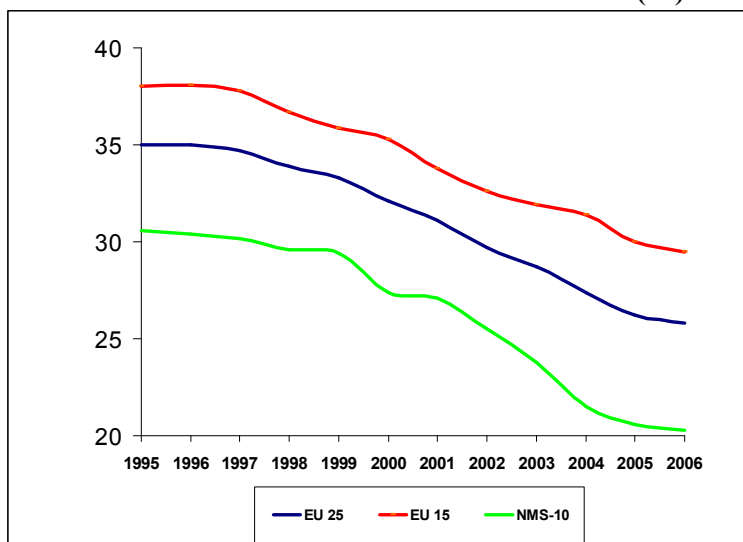
⁸ Vidi Stiglitz (2000) i Musgrave i Musgrave (1989).

- Određene vrste imovine u koje kompanija može investirati (zgrade nasuprot opreme, na primjer) su diskriminirana divergentnim tretmanom sredstava u smislu odnosa dozvoljene amortizacije i ekonomsku amortizacije.
- Domaće i inostrane investicije se različito tretiraju - inostrane investicije često bivaju u povoljnijem položaju.⁹

Navedene distorzije imaju snažan uticaj na ekonomske odluke preduzeća i predstavljaju značajan faktor u planiranju poslovnih aktivnosti. Preduzeća obično smanjuju porezne obaveze tako što koriste financiranje putem zaduživanja umjesto dioničkim kapitalom (budući da su kamatna plaćanja izuzeta od oporezivanja, dok plaćanja dividendi dioničarima društva nisu, što dovodi do viših omjera duga prema kapitalu). Nadalje, preduzeća investiraju u imovinu za koju se može koristiti ubrzana amortizacija i za koju se primjenjuju porezni krediti.¹⁰ Politika oporezivanja preduzeća također služi i kao alat vlade da privuče strana direktna ulaganja (SDU). Nekoliko empirijskih studija potvrđuje uticaj porezne politike na mobilne faktore proizvodnje, što podržava hipotezu strateške interakcije poreznih politika i mobilnih faktora proizvodnje.¹¹

Iz makroekonomske perspektive, kreatori i donosioci politika zainteresirani su za kreiranje fiskalnih politika koje će rezultirati višem cjelokupnom ekonomskom rastu. Lee i Gordon (2005) putem kontroliranja ostalih determinanti ekonomskog rasta dolaze do zaključka da se statutorna zakonska stopa poreza na dobit preduzeća u znatnoj mjeri nalazi u negativnoj korelaciji sa ekonomskim rastom u presjeku podataka za 70 zemalja za period od 1970. do 1997. godine. Njihova studija sugerira da smanjenje statutorne stope poreza na dobit preduzeća za 10 procenata povećava godišnju stopu ekonomskog rasta zemlje za oko 1,1 posto. Međutim, uprkos očiglednom trendu smanjenja zakonskih stopa (prikazano na Slici 1 niže u tekstu), agregatni podaci iznijeti u njihovoj i drugim studijama ne uspijevaju dokazati detaljnu povezanost između poreznih stopa i ekonomskog rasta.

SLIKA 1: RAZVOJ ZAKONSKIH STOPA (%)

Izvor: Evropska komisija (2006).

⁹ Vidi, između ostalog, OECD (1991), Cnossen (2001), Bond et al. (1999).

¹⁰ Vidi npr. Cnossen (2001) i Sørensen (International Tax and Public Finance, 2004).

¹¹ Vidi npr. Brueckner i Saavedra (2001); Devereux, Lockwood i Redoano (2002); i Devereux i Griffith (2003).

Razvoji politika u EU

Još od 1977. godine, Evropska komisija u cilju stvaranja internog tržišta od EU članica zahtijeva jedinstvenu osnovicu za indirektno oporezivanje (PDV i akcize) za sve potrošačke proizvode bez obzira na njihovo porijeklo.¹² Dok je harmonizacija osnovice indirektnog oporezivanja preduvjet za postizanje slobode kretanja roba (što je jedan od osnovnih temelja Evropske unije), članice EU i zemlje kandidati nemaju obavezu usklađivanja politika direktnog oporezivanja, ukoliko sistem direktnog oporezivanja direktno ne utiče na četiri slobode Sporazuma Evropske Komisije o ili na pravo osnivanja kompanija (eng. *«right of establishment»*).¹³

U vrijeme procesa proširenja Evropske unije koji je na svom vrhuncu bio tokom devedesetih, dolazilo je do sve žustrijih debata o načinu na koje oporezivanje utiče na investicione odluke preduzeća. Kao rezultat toga, Evropska komisija je od stručne komisije zatražila da ispita do koje mjere sistemi direktnog oporezivanja uticali na jedinstveno tržište. Komisija je preporučila djelomičnu harmonizaciju sistema za oporezivanje preduzeća, posebno u smislu tretmana transernih cijena i gubitaka preduzeća. Shodno tome, 1997. godine je usvojen, „Kodeks o oporezivanju preduzeća” – neobavezujući sporazum zemalja članica o suzdržavanju od štetne porezne konkurencije u pogledu investicijskih aktivnosti, uključujući i direktna strana ulaganja.¹⁴ Međutim, ovaj Kodeks ne tretira snižavanje stopa poreza na dobit preduzeća kao oblik konkurencije. Tokom 2001. godine, EK je uradila studiju „Oporezivanje kompanija na internom tržištu“, koja je naglasila da je definiranje jedinstvene porezne osnovice prioritelnije u odnosu na definiranje jedinstvene porezne stope.¹⁵ Kao što Hamaekers (2003) zapaža, postoje određeni razlozi koji su doveli do *de facto* transfera određenog suvereniteta u oblasti PDP-a na nivo Evropske unije. Neki od razloga su sljedeći:

- Zakonski transfer poreznog suvereniteta u mnogim evropskim sporazumima. Ovo je trenutno ograničeno na direktive koje se odnose na poslovanje kompanija majki i podružnica, te na spajanje kompanija. Već duže vremena se vode diskusije o obuhvatnijim prijedlozima, ali je mala vjerovatnoća njihovog uvođenja u skoroj budućnosti.
- Sve veći uticaj odluka Evropskog sudua pravde (ESP) na domaće zakone o porezima, tumačeći direktno primjenjiva opća načela koja su uključena u Sporazum EK (kao što su ne-diskriminacija i pravo formiranja preduzeća i zapošljavanja širom EU).
- Međusoban pritisak (eng. *«peer pressure»*) među državama članicama koji za rezultat ima smanjenje štetne porezne konkurencije od strane država članica. Najbolji primjer je kodeks vladanja u kojem je navedeno 66 potencijalno štetnih poreznih mjera. Države članice su se dogovorile da odbace postojeće štetne mjere i da ne uvode nove.
- Sve veća aktivna uloga Evropske komisije u odredbama pravila državne pomoći. Kao rezultat, nekoliko država članica je bilo prisiljeno da ukine diskriminirajuće odredbe u svom poreznom sistemu.
- Potencijalni argument da Evropska komisija ima nadležnost da pregovara sporazumi o izbjegavanju duplog oporezivanja.

Iako poslovna zajednica podržava stvaranje zajedničke porezne osnovice koja bi pojednostavila poslovne aktivnosti širom EU, ne postoji dogovor o koordinaciji poreza na dobit preduzeća među državama članicama, uslijed straha od gubitka nacionalnog suvereniteta i bojazni da bi uslijedila i harmonizacija stopa poreza na dobit preduzeća. Shodno tome, predviđaju se novi fleksibilniji

¹² Vidi Zodrow (2003).

¹³ Vidi Evropska komisija (2000).

¹⁴ Vidi Komisija Evropske zajednice (1997).

¹⁵ Vidi Komisija Evropske zajednice (2001).

pristupi, kao što je procedura međusobnog pritiska (eng. *«peer pressure»*). Sporazum o određenoj minimalnoj stopi poreza na dobit preduzeća može biti opravdan ekonomskim osnovama. Takav minimum može biti uslovljen kombinacijom sljedećim faktora: zaštitom integriteta poreza na dohodak; prisustvom sistema sa jedinstvenom poreznom stopom (eng. *«flat tax rate»*) i donekle prisustvom dvojnog sistemom poreza na dohodak u nordijskim zemljama; neučinkovitošću veoma niske stope u zemljama sa velikim direktnim stranim ulaganjima u kojima je prisutan poreski sistem koji se temelje na mjestu boravišta; te prevladavanjem sistema poreza na dobit preduzeća koji se temelje na mjestu izvora.

Implikacije politike oporezivanja dobiti preduzeća za BiH

Pitanje politike oporezivanja dobiti preduzeća je za Bosnu i Hercegovinu važno i pravovremeno iz mnogih razloga. Prvo, imajući na umu potrebu da se jača održiv ekonomski rast u zemlji sa relativno niskim BDP-om po glavi stanovnika (oko 4200 KM ili 2120 EURA godišnje)¹⁶, visokom stopom nezaposlenosti (44% prema broju registriranih osoba na zavodima za zapošljavanje ili 31% prema Istraživanju radne snage koje se temelji na standardima Međunarodne organizacije rada)¹⁷ i obimnom sivom ekonomijom (oko 30 do 50% službenog BDP, prema procjenama MMF-a i Svjetske Banke), dobra porezna politika predstavlja osnovni alat u stvaranju povoljnog okruženja koje jača investicije i konkurentnost privatnog sektora.

Drugo, Bosna i Hercegovina je nedavno prošla kroz intenzivnu reformu svog sistema indirektnog oporezivanja i administracije. Nedavno formirana Uprava za indirektno oporezivanje na državnom nivou (UIO) preuzela je administriranje indirektnih poreza (uključujući porez na dodanu vrijednost, akcize, naknade za ceste, uvozne i izvozne dažbine, i sve druge porezne pristojbe, koje su ranije administrirane na entitetskom nivou). Pored promjene u odgovornosti administriranja, 1. januara/siječnja 2006. godine Bosna i Hercegovina je uspješno uvela porez na dodanu vrijednost sa jedinstvenom stopom na nivou države (17%), koji je zamijenio prethodni troredni porez na promet. Stoga, nakon uspješne reforme indirektnog oporezivanja, trebalo bi iskoristiti prisutni reformski zamah za nastavak reforme direktnog oporezivanja. Čalštaviše, ovaj proces je već započeo sa izradom nacrtu novih zakona u oba entiteta, kako za oporezivanje dobiti preduzeća tako i za oporezivanje dohotka, dok su navedeni zakoni u RS-u i usvojeni krajem 2006. godine. Međutim, postoje određeni nedostaci predloženih/usvojenih zakona (o tome se detaljnije govori kasnije), kojima, prije svega, nedostaje harmonizacija u cijeloj zemlji koja bi osigurala neophodno postojanje jedinstvenog ekonomskog prostora.

Treće, iako je glavni oslonac vladinih prihoda u BiH indirektno oporezivanje (49% ukupnih prihoda i 56% ukupnih poreznih prihoda potiče iz indirektnih poreza, dok samo 8% ukupnih prihoda i 9% ukupnih poreznih prihoda dolazi iz direktnih poreza),¹⁸ jasno je da će važnost uvoznih dažbina kao izvora prihoda padati, imajući u vidu da se bh. privreda otvara ka Evropi i jačem trgovinskim partnerstvu sa zemljama sa kojima je BiH potpisala ugovore o slobodnoj trgovini. Kako porezi na međunarodnu trgovinu gube na važnosti, domaće oporezivanje preuzima sve važniju ulogu u zadovoljavanju finansijskih potreba vladinog sektora.

Na koncu, prethodno slabe entitetske porezne uprave nedavno su osnažene kao rezultat modernizacije poreznih uprava na nivou entiteta, potaknute agresivnim naporima domaćih vlasti uz tehničku pomoć TAMP projekta Agencije SAD za međunarodni razvoj (USAID). Pored ovoga, nakon formiranja UIO, entitetske uprave su oslobođene dužnosti ubiranja indirektnih poreza. Stoga,

¹⁶ Izvor: Agencija za statistiku BiH, podaci za 2005.

¹⁷ Izvor: Zavodi za statistiku FBiH i RS za broj registriranih nezaposlenih i Agencija za statistiku BiH za podatke Istraživanja radne snage.

¹⁸ Izvor: podaci za 2005, Jedinica za makroanalizu u Upravnom odboru Uprave za indirektno oporezivanje BiH

entitetske uprave su trenutno dobro pozicionirane da se koncentriraju na poboljšanje učinkovitosti naplate direktnih poreza.

3. PREGLED SISTEMA POREZA NA DOBIT PREDUZEĆA U BOSNI I HERCEGOVINI

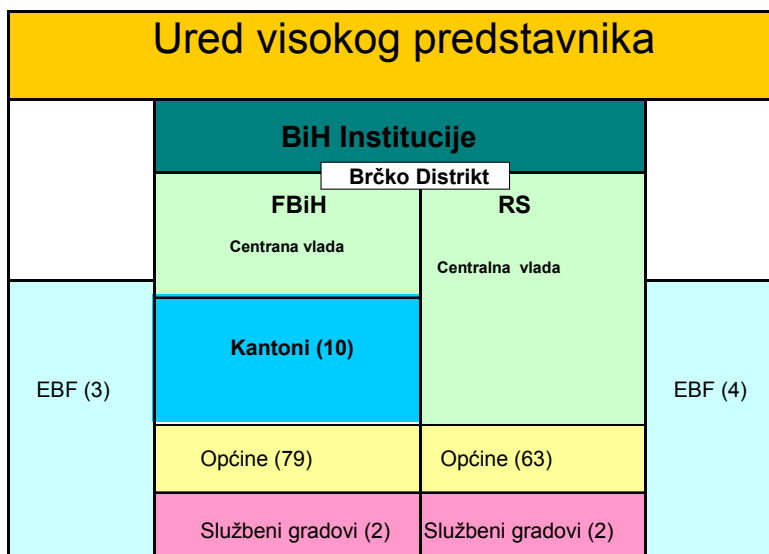
Karakteristike sistema poreza na dobit preduzeća u BiH

‘Kompleksnost poreza je sama sebi jedna vrsta poreza.’

Max Baucus, senator SAD-a, predsjedatelj Financijskog komiteta Senata SAD-a (2001).

Generalna vlada u BiH ima izuzetno velik broj autonomnih dijelova (Slika 2), što značajno komplicira fiskalno upravljanje. Entiteti primjenjuju različite direktne poreze. Međutim, do sada je manje pažnje posvećivano neophodnosti reforme direktnih poreza, s obzirom na manji doprinos kojeg oni daju budžetima vladinog sektora. Osnovna karakteristika sadašnjeg sistema direktnog oporezivanja je njegova izrazita kompleksnost, sa zakonskom regulativom koja nije sinkronizirana i koju je skoro nemoguće u potpunosti provoditi, budući da se izvori prihoda tretiraju na nekonzistentan način. Shodno tome, kompleksan sistem direktnog oporezivanja potiče postojanje neformalne ekonomije. Nepostojanje jedinstvenog sistematskog zakona o svim poreznim obavezama sprečava mobilizaciju kapitala i radne snage. Situacija je posebno komplicirana u FBiH, gdje kantonalne razine imaju mandat da kreiraju zakone o porezima, koje treba da administrira porezna uprava na nivou entiteta, dok općine koriste naplaćene prihode.

SLIKA 2: BIH FISKALNI SISTEM

Sa usvajanjem novog Zakona o porezu na dobit preduzeća u septembru/rujnu 2006. godine (primjena počinje 1. januara/siječnja 2007. godine),¹⁹ RS je napravila značajan korak ka harmonizaciji sa evropskim principima i standardima. Novi sistem poreza na dobit preduzeća je

¹⁹ Zakon o dobiti preduzeća u RS (Službeni glasnik RS, 91/06).

regionalno veoma konkurentan u smislu statutorne stope (zakonska stopa u RS-u je trenutno 10%, a 30% u FBiH).²⁰ U sadašnjem sistemu poreza na dobit preduzeća u RS-u (na snazi 2006. godine)²¹ postoje dva značajna izuzeća u sistemu poreza na dobit preduzeća (vidi Dodatak 1 za porezne obrasce u FBiH i RS): za reinvestiranje zadržane dobiti (100% olakšice za reinvestiranje u proizvodnju) i za reinvestiranje u dionice kapitala. U budućem sistemu u RS-u (usvojen u septembru/rujnu 2006.godine i stupa na snagu 1. januara/siječnja 2007. godine) izuzeće za reinvestiranje u mašineriju i opremu će se ukinuti do 31. decembra/prosinca 2008. godine.

U FBiH se također očekuje da će sadašnji Zakon o porezu na dobit preduzeća biti zamijenjen novim. Očekuje se da će nacrt novog zakona biti usvojen 2007. godine, a stupiti na snagu u 2008. godini. U sadašnjem sistemu poreza na dobit preduzeća u FBiH postoji sedam oslobođanja u poreznom obrascu za povrata od poreza na dobit preduzeća (vidi Dodatak 1 za povrate za FBiH i RS): za novoformiranu kompaniju (100% odbici u prvoj godini poslovanja, 70% za drugu, i 30% za treću) za slobodne carinske zone (100% za pet godina), za strane investitore (100% za pet godina), za reinvestiranje zadržane dobiti (100% za reinvestiranje u proizvodne svrhe, i 75% za druge reinvesticije), za porez na dobit preduzeća plaćen u operacije u drugim zemljama, za iznos poreza na dobit preduzeća koji je već plaćen od strane ne-rezidentnih ureda u inostranstvu, te za porez po odbitku. Sa tako obimnom listom mogućnosti, čak i sa visokom zakonskom stopom od 30% u FBiH, firma obično plaća veoma malo poreza na dobit.²²

Očekuje se i preporučuje da FBiH u 2007. godini usvoji zakon o porezu na dobit preduzeća sličan Zakonu o porezu na dobit preduzeća koji je usvojen u RS-u u septembru/rujnu 2006. godine. Sadašnji entitetski sistemi kompaniju iz drugog entiteta smatraju nerezidentnom kompanijom, kao kompaniju iz potpuno druge države. Ovo je ozbiljna prepreka za postojanje jedinstvenog ekonomskog prostora. Domaće i strane kompanije suočavaju se sa poteškoćama u postizanju ekonomije obima, horizontalne i vertikalne integracije i stvaranju klastera za koje BiH ima potencijal (npr. automobilske i aluminijske klasteri već su uspostavljeni, inkorporiraju nekoliko kompanija i njihov uspjeh je otvorio vrata za iznalaženje mogućnosti proširenja ovih i stvaranje novih klastera, čija učinkovitost bi se mogla poboljšati ukoliko bi se harmonizirali sistemi za oporezivanje preduzeća). Dalji naponi u oba entiteta treba da budu usmjereni na pojednostavljivanje i unificiranje rasporeda amortizacije i odredbi za izuzeća/odbitke u zakonima o porezu na dobit preduzeća. Očekivana eliminacija brojnih kompliciranih izuzeća i poreskih povlastica/odgoda vjerovatno će za rezultat imati više ukupne efektivne stope ličnih i korporativnih poreza, posebno u FBiH.²³

Ove kompleksnosti sistema poreza na dobit preduzeća u BiH se reflektiraju u indikatorima (Slika 3) iz studije *Doing Business* u 2007. godini, koja pokazuje da BiH zaostaje u indikatorima lakoće plaćanja poreza koja se odnose na poslovanje za svojim susjedima i direktnim konkurentima.²⁴ U poređenju *Doing Business* indikatora za regiju JIE u oblasti plaćanja poreza, BiH je na pretposljednem mjestu (nakon Rumunije) sa 73 porezne prijave koje kompanija treba da godišnje ispuni. Nadalje, u procjeni ukupnog poreznog opterećenja, BiH je također na pretposljednem mjestu.

²⁰ **Zakon o dobiti preduzeća u F BiH** (Službene novine FBiH, 32a/97, 29/00).

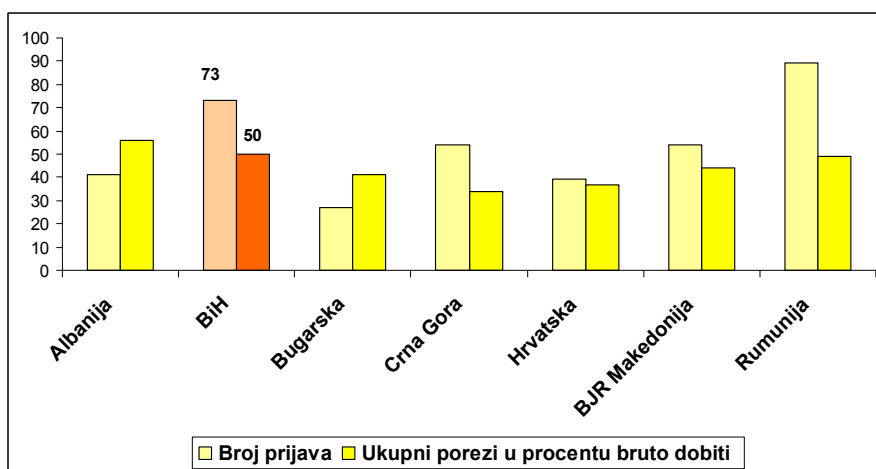
²¹ **Zakon o dobiti preduzeća u RS** (Službeni glasnik RS, 14/92, 11/93, 19/93, 8/94, 24/98, 51/01).

²² Vidi Bosnić i Šahinagić (2005).

²³ Vidi Svjetska banka (2006).

²⁴ Vidi: *Doing Business in 2007* (Svjetska banka, 2006).

SLIKA 3: INDIKATORI IZ *DOING BUSINESS*

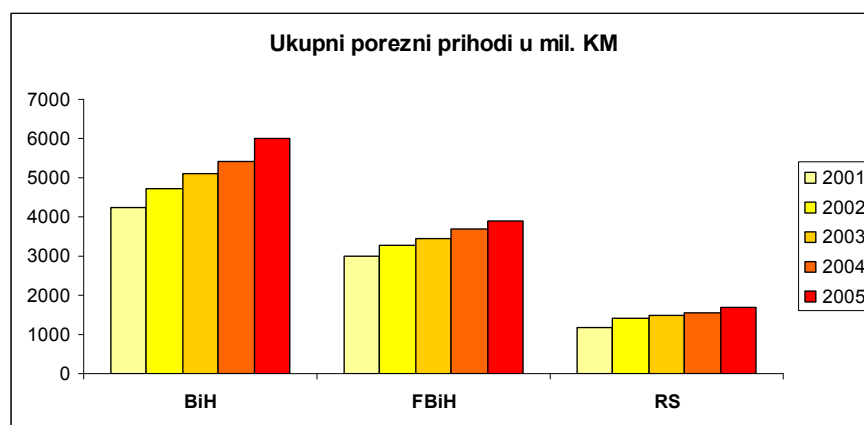

Izvor: Doing Business u 2007 (Svjetska banka, 2006).

Učinak sistema poreza na dobit preduzeća u BiH

U periodu od 2001. do 2005. godine porezni prihodi u cijeloj BiH su prosječno rasli više od 9 procenata godišnje. Ukupni rast poreznih prihoda nadmašio je ekonomski rast tokom ovog perioda, koji je u prosjeku iznosio oko 8 procenata godišnje (prikazano na Slici 4 niže), što svjedoči o dostignućima u modernizaciji i jačanju sistema porezne administracije (kao posljedica uvođenja centraliziranog registra poreznih obveznika, unificiranja sistema za centralnu obradu poreznih informacija, te racionalizacije i automatiziranje procesa osnovne djelatnosti poreznih uprava), vodeći ka učinkovitijoj i efikasnijoj obradi poreznih informacija, i rezultirajući povećanjem porezne osnovice.²⁵ Međutim, postoji potreba za daljim poboljšanjima u smislu porezne politike i porezne administracije.

SLIKA 4: POREZNI PRIHODI

Izvori: Centralna banka BiH, MMF, Srednjoročni okvir rashoda ministarstava financija.

²⁵ Vidi Rozner, Šahinagić i Marjanović (2005).

Prihodi iz poreza na dobit preduzeća 2005. godine činili su samo 1,4% ukupnih vladinih prihoda (prikazano na Slici 5 niže) u BiH (80 miliona KM u FBiH, 21 milion KM u RS-u i 2 miliona KM u Brčko Distriktu).

SLIKA 5: POREZNI PRIHODI PO NIVOIMA, 2005¹

2005, u mil KM	FBiH	RS	BiH (uključujući BD)
Ukupni prihodi	4481	1778	7049
Ukupni porezni prihodi, uključujući doprinose	3831	1636	6089
Direktni porezi	364	191	565
Doprinosi	1545	560	2122
Prihodi iz poreza na dobit preduzeća (PDP)	79	20.9	102
Prihodi iz PDP/ukupni prihodi	1,8%	1,2%	1,4%
Prihodi od PDP/porezni prihodi	2,1%	1,3%	1,7%

Izvor: Odjeljenje za makroekonomsku analizu Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje BiH i OECD.

Slika 6 daje kratak prikaz gdje se Bosna i Hercegovina nalazi u poređenju sa zemljama EU-a i OECD-a u smislu pojedinih poreznih prihoda u odnosu na BDP. Iako su ukupni porezni prihodi u procentu BDP-a visoki, većina poreznih prihoda potiče iz indirektnih poreza (oko 56% ukupnih poreznih prihoda) nasuprot prisjeka zemalja EU-15 koji iznosi 35% i prosjeka novih zemalja članica EU-a koji iznosi oko 40 procenata ukupnih poreznih prihoda.²⁶ U ostalim zemalja uočljivo je veće oslanjanje na prihode od poreza na dobit preduzeća. U grupi zemalja EU-15, direktni porezi čine oko 33% svih poreznih prihoda, dok u novim zemljama članicama EU-a 25% od svih poreznih prihoda dolaze od direktnih poreza. U BiH samo 9% poreznih prihoda dolazi od direktnih poreza. Ovo je posebno važno imajući na umu da je BDP u BiH značajno podcijenjen uslijed obimne sive ekonomije.

SLIKA 6: POREZNI PRIHODI, GLOBALNA USPOREDBA

Prihodi iz poreza na dohodak i dobit u % BDP			
	Svi porezi	PLD	PDP
BiH	38,0	0,6	0,6
EU-15 prosjek	40,6	10,5	3,5
OECD prosjek	36,3	9,4	3,4

Izvor: Odjeljenje za makroekonomsku analizu Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje BiH i OECD.

U zaključku, glavne karakteristike sistema poreza na dobit preduzeća u BiH su:

- Pokrenuta je intenzivna reforma i jačanje administrativnih sistema/strukture, ali nije završena reforma u oblasti poreza na dobit preduzeća. Potrebno je fokusirati se na domaće oporezivanje da bi se nadoknadio potencijalni manjak opadajućih poreza na međunarodnu trgovinu.

²⁶ Izvor: Evropska komisija (2006) i OMA za BiH (podaci za 2005.g).

- Trenutno su prihodi iz poreza na dobit preduzeća vrlo niski prema međunarodnim standardima. Niski porezni prihodi od poreza na dobit preduzeća su djelomično rezultat kompleksnosti sistema (što obeshrabruje formalni sektor) i mnogih mogućnosti za izbjegavanje/odgode plaćanja poreza (što rezultuje ponašanjima koje nije u ekonomskom interesu države).
- Dvojni sistem (RS i FBiH) je posebno problematičan sa strane tretmana dioničkog kapitala (različit tretman prihoda u entitetima), i sa strane učinkovitosti (distorzija odluke o lokaciji).
- Visoka statutorna stopa (FBiH) može imati efekt obeshrabrivanja direktnih stranih ulaganja.

U pogledu preporuka za politike u BiH, neophodno je da FBiH usvoji zakon o porezu na dobit preduzeća sa istim specifikacijama koje su prisutne u novom Zakonu o porezu na dobit preduzeća usvojenom u RS u septembru/rujnu 2006. godine. Osnovno ekonomsko obrazloženje za reformu je smanjenje administrativnih troškova (kompanija i samog administrativnog sistema) kroz pojednostavljivanje i harmonizaciju sistema, čime bi se u konačnici poboljšala konkurentnost i učinak. I ekonomska teorija i iskustvo EU-a u posljednjoj deceniji potvrđuju da reforma poreza na dobit preduzeća putem smanjenja stope i proširenja osnovice poreza povećava konkurentnost zemlje, te kroz smanjenje izuzeća i distorzija koje se odnose na poreze vodi ka povećanju efikasnosti i produktivnosti.²⁷

4. MJERENJE OPTEREĆENJA OD POREZA NA DOBIT PREDUZEĆA U BIH

Indikatori opterećenja od poreza na dobit preduzeća u ekonomskoj literaturi

Mjerenje stvarnog opterećenja od poreza na dobit preduzeća na makroekonomskom nivou je usložnjeno činjenicom da kompleksnost i raznovrsnost poreznih odbitaka i oslobođanja otežava donošenje zaključaka o stvarnom poreznom opterećenju na osnovu poreznih stopa. Nadalje, agregatni podaci o prihodima nisu direktno povezani sa poreznim opterećenjem na kapital. Različiti indikatori poreznih opterećenja se koriste u ekonomskoj literaturi. Najviše se koriste sljedeći indikatori:

1. statutorne (zakonske) porezne stope,
2. agregatni omjeri prihoda od poreza na dobit preduzeća (prihodi od poreza na dobit preduzeća u % ukupnih poreznih prihoda i prihodi od poreza na dobit preduzeća u % BDP-a),
3. implicitne/efektivne porezne stope na kapital prema radu Mendoze, Razina i Tesara (1994), i
4. efektivne *ex-ante* stope prema rade Devereuxa i Griffitha (2003).

I stručna i politička zajednica učestvuju u užarenoj debate o najpodobnijoj vrsti indikatora. Neki su mišljenja da je puko postojanje visokih zakonskih poreznih stopa dovoljno da se izvede zaključak o postojanju visokih poreznih opterećenja. Drugi su mišljenja da relevantnu mjeru predstavlja efektivna porezna stopa na kapital izračunata na makro-nivou. A neki su mišljenja da su

²⁷ Vidi Evropska komisija (2006).

najpodesnije efektivne *ex-ante* prosječne porezne stope, koje su relevantne za odlučivanje između različitih investicijskih izbora.²⁸

Zbog raspoloživosti podataka i jednostavnosti potrebne kalkulacije, prve dvije mjere se najčešće koriste za empirijska istraživanja koja uključuju poređenja među zemljama.²⁹ Ovi indikatori će biti analizirani u sljedećem dijelu ovog odjeljka za BiH. Slaba strana ovih mjera je nemogućnost obuhvatanja nekih važnih informacije za investitore, kao što su npr. porezna oslobađanja koja su sastavni dio uticaja sistema oporezivanja dobiti preduzeća na proces donošenja odluke investitora. Uprkos tome, postoji nekoliko empirijskih studija koje pokazuju da zakonske stope zaista utiču na investicijske odluke.³⁰ S druge strane, uzimajući u obzir ekonomsku logiku jasno je da udio poreza u BDP-u nema ekonomsko obrazloženje, budući da se porezi na dobit preduzeća nameću na dobit/profit, a ne nameću se na proizvod, koji u ovim udjelima «predstavlja» poreznu osnovicu.³¹

Glavna ideja trećeg pristupa Mendoze, Razina, i Tesara (1994) je da se uporede cijene roba i faktora proizvodnje prije i poslije poreza. U svom uticajnom radu Mendoza, Razin i Tesar su izradili metodu izračuna efektivne *ex-post* makroekonomske porezne stope, u kojoj se koriste podaci nacionalnih računa i poreznih prihoda. Efektivna stopa poreza na dobit iz kapitala τ_k izračunava se kao zbir: prihoda iz poreza na pojedince za dobit od kapitala; prihoda iz poreza na dohodak, dobit i kapitalne dobitke preduzeća; prihoda iz poreza na financijske i kapitalne transakcije; te prihoda iz poreza na nekretnine. Ovaj zbir se zatim dijeli operativnim viškom korporativnih i kvazi/korporativnih preduzeća. Prihod iz poreza na dobit od kapitala na pojedince se procijenjuje kao zbir operativnog viška privatnih neinkorporiranih preduzeća, te dohotka od imovine i poduzetništva. Ovaj zbir se zatim množi prosječnom poreznom stopom na ukupan dohodak domaćinstva τ_h . τ_h se izračunava kao prihod iz poreza na dohodak, dobit i kapitalne dobitke pojedinaca podijeljeno sa zbirom naknada i plata, operativnog viška privatnih neinkorporiranih preduzeća, te dohotka od imovine i poduzetništva. Slika 7 ilustruje način izračuna efektivne porezne stope na dohodak iz kapitala prema Mendozi et.al. uz korištenje podataka OECD-evih nacionalnih računa i OECD-ove statistike prihoda.

PRIKAZ 7: PRIMJER IZRAČUNAVANJA EFEKTIVNE POREZNE STOPE NA DOBIT OD KAPITALA PREMA MENDOZA-RAZIN-TESAR (1994) PRISTUPU

$$\tau_k = \left((\tau_h(\text{OSPUE} + \text{PEI}) + 1200 + 4100 + 4400) / \text{OS} \right) / 100, \text{ GDJE}$$

$$\tau_h = 1100 / (W + \text{OSPUE} + \text{PEI})$$

1100 = Porezi na dohodak, dobit, i kapitalne dobitke pojedinaca

W = Naknade i plate

OSPUE = Operativni višak privatnih neinkorporiranih preduzeća

PEI = Dohodak od imovine i poduzetništva

1200 = Porezi na dohodak, dobit i kapitalne dobitke preduzeća

4100 = Porezi na nekretnine, porezi na zemljište, itd.

4400 = Porezi na financijske i kapitalne transakcije, itd.

OS = Operativni višak korporativnih i kvazi-korporativnih preduzeća

Svi podaci se odnose na OECD nacionalne račune i OECD statistiku prihoda

Izvor: Mendoza, Razin, i Tesar, 1994.

²⁸ Vidi Wolf (2005).

²⁹ Vidi npr, Easterly i Rebelo (1993) i Kneller, Bleaney, i Gemmel (1999).

³⁰ Vidi Buettner i Ruff (2004).

³¹ Vidi Wolf (2005).

Usljedila je primjena ove metoda u nekoliko publikacija npr. Mendoza, Milesi-Ferretti, i Asea (1997) i Mendoza i Tesar (2005). Ova metoda inkorporira prihode od različitih poreza (svi porezni prihodi su klasificirani kao jedna od tri vrste: prihodi od poreza na potrošnja, prihodi od poreza na radnu snagu i prihodi od poreza na kapitalni prihod, te onda izraženi kao udjeli procijenjene korespondirajuće porezne osnove) i definira agregatne mjere korespondirajuće porezne osnovice, za koju autori koriste podatke iz sistema nacionalnih računa, tačnije podataka o BDP-u izračunatom na osnovu dohotka. Shodno tome, kalkulacija Mendoza-Razin-Tesar nije moguća za BiH, budući da osnovni elementi sistema nacionalnih računa na osnovu dohotka trenutno ne postoje. Pored ovoga, Volkerink i De Haan (OECD, 2001) pokazali su da pristup kojeg su primijenili Mendoza et.al pati od nekoliko metodoloških nedostataka. A ukoliko bi se navedeni nedostaci korigirali nestala bi glavna prednost ovog pristupa - njegova relativna jednostavnost.

U četvrtom pristupu, Devereux i Griffith (2003), na bazi prethodnog rada, proširuju koncept efektivnih graničnih i prosječnih poreznih stopa za različite međusobno isključive buduće hipotetičke investicije. Ova metoda ima nekoliko prednosti budući da predstavlja *ex ante* upoređivanje sadašnje vrijednosti investicije prije i poslije oporezivanja, a obuhvata većinu poreznih distorzija i olakšica, kao i očekivane promjene u poreznom sistemu. Slabost ove vrste indikatora leži u kompleksnosti, budući da zahtijeva informacije o širokom nizu detalja o oporezivanju različitih investicijskih sredstava i različitih vrsta financiranja. Ovaj rad je izračunao efektivnu prosječnu stopu na dobit preduzeća za domaće bh. investicije u posljednjem dijelu ovog odjeljka (detalji modela Devereux i Griffith 2003 dati su u Dodatku 2).

Ovaj odjeljak dokumenta sastoji se od dva dijela, od kojih prvi prikazuje situaciju u BiH upoređenu sa zemljama EU/OECD-a i JIE na bazi *ex-post* pristupa. Drugi dio odjeljka se bazira na *ex-ante* pristupu, uz poređenje sa OECD zemljama i Hrvatskom, budući da su to jedine zemlje za koje su dostupne kalkulacije na bazi Devereux/Griffith modela.

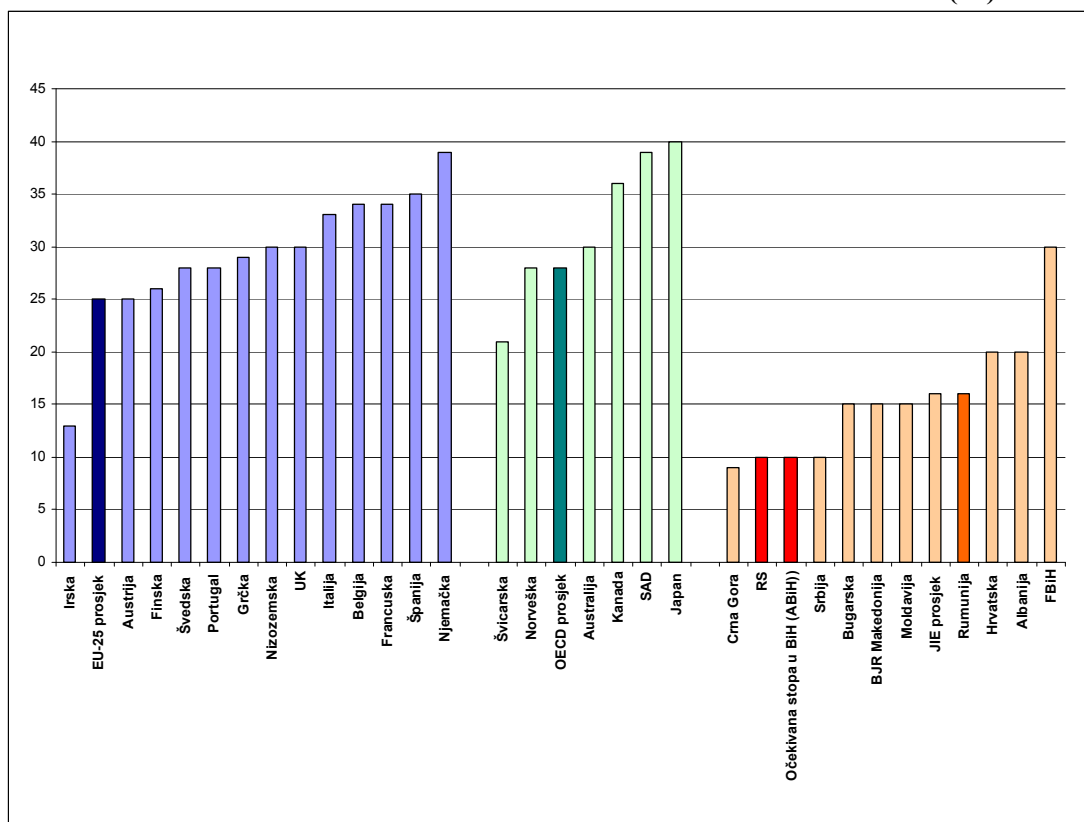
Mjerenje ex-post opterećenja od poreza na dobit preduzeća u BiH

Zakonske porezne stope i zbirni (agregatni) omjeri PDP prihoda u ukupnim poreznim prihodima i BDP-u predstavljaju dvije najviše korištene mjere u empirijskom istraživanju u među zemljama, u cilju aproksimacije cjelokupnog (kapitalnog) opterećenja u privredi.

Zakonske (statutorne) stope

Globalno upoređivanje zakonskih poreznih stopa je prezentirano na Slici 8 niže u tekstu. Sadašnja stopa u FBiH nije povoljna za konkurentno tržište JIE, a nije konkurentna čak ni na globalnom tržištu, gdje samo nekoliko jakih ekonomija kao što su SAD, Japan, i Njemačka imaju više zakonske stope. Prosječna zakonska stopa poreza na dobit preduzeća u EU od 25% je niža od trenutne stope od 30% u FBiH, ali i značajno viša od sadašnje stope od 10% u RS, za koju se očekuje da će uskoro biti uvedena u FBiH. Sadašnja stopa od 30% u FBiH je dakle među najvišim od svih zemalja u uzorku, te daleko najviša od svih zemalja JIE, predstavljajući skoro dupli prosjek stope od 16% u JIE. S druge strane, zakonska porezna stopa od 10% u RS je u čitavom uzorku viša samo od stope u Crnoj Gori (9%).

SLIKA 8: ZAKONSKA POREZNA STOPA U 2005. GODINI (%)

Izvor: Institut za fiskalne studije (2005) i OECD Investment Reform Index (2006) za zemlje JIE.

Kao što je prikazano niže na Slici 9, OECD Investment Reform Index (2006) koji predstavlja indikatore kvaliteta porezne politike i porezne administracije, rangira dva entiteta BiH na samo dno, kao rezultat restriktivnih režima amortizacije, ograničen broj međunarodnih poreznih sporazuma i, u slučaju FBiH, visoke zakonske stopa od 30 procenata³².

SLIKA 9: INDIKATORI IZ INVESTMENT REFORM INDEXA ZA JIE

<u>Investment Reform Index</u>	Porezna politika i zakoni	Porezna administracija
Albanija	2,8	2,75
FBiH	2,0	2,75
RS	2,5	3
Bugarska	3,5	3,5
Hrvatska	3,8	3,25
BJR Makedonija	3,3	3
Moldavija	3,3	2,5
Crna Gora	3,5	3
Rumunija	4,0	3,25
Srbija	4,0	2,75

Napomena: Indikatori su poredani na skali od 1 do 5 (od negativnog do pozitivnom)

Izvor: OECD Investment Reform Index (2006).

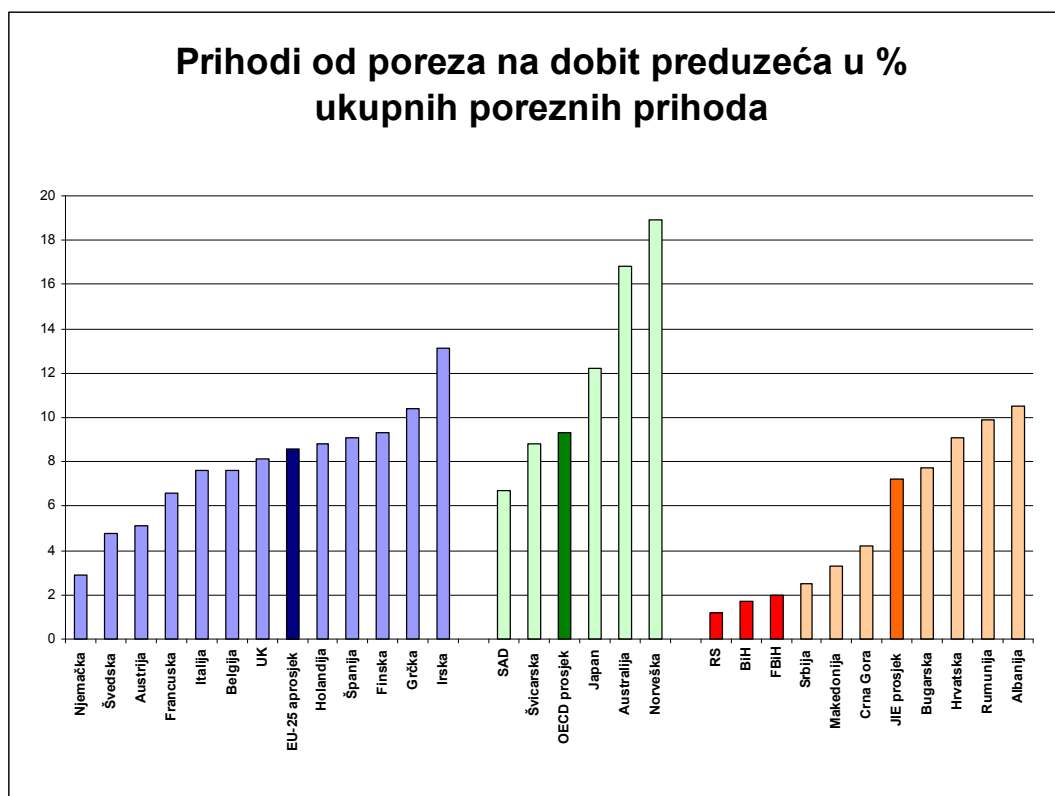
³² Indikatori se temelje na sljedećim komponentama: zakonska stopa poreza na dobit preduzeća, poticajna shema poreza, mreža međunarodnih poreznih sporazuma, transferne cijena, iznos amortizacije kao porezna olakšica, i prenošenje gubitka.

Agregatni udjeli prihoda od poreza na dobit preduzeća

Među najčešće korištenim mjerama opterećenja od poreza na dobit preduzeća su omjeri prihoda od poreza na dobit preduzeća u odnosu na određenu makroekonomsku osnovu, aproksimativno određeni nekim makroekonomskim agregatima kao što su ukupni porezni prihodi i BDP.

Na osnovu Slike 10 jasno je da se i BiH kao cjelina i entiteti pojedinačno rangiraju kao posljednji na međunarodnom nivou u smislu omjera prihoda od poreza na dobit preduzeća u ukupnim poreznim prihodima. Dok porez na dobit preduzeća značajno doprinosi vladinim prihodima širom svijeta, njegov doprinos prihodima vlade u BiH je minoran. Glavni razlozi su obimna shema izuzeća (posebno u FBiH), slabi sistemi revizije, i ogromna siva ekonomija. Međutim, trend se kreće uzlazno (kao što je prikazano na Slici 11) uglavnom uslijed jačanja sistema revizije i proširenja osnove.³³

SLIKA 10: PRIHODI OD POREZA NA DOBIT PREDUZEĆA U % UKUPNIH POREZNIH PRIHODA

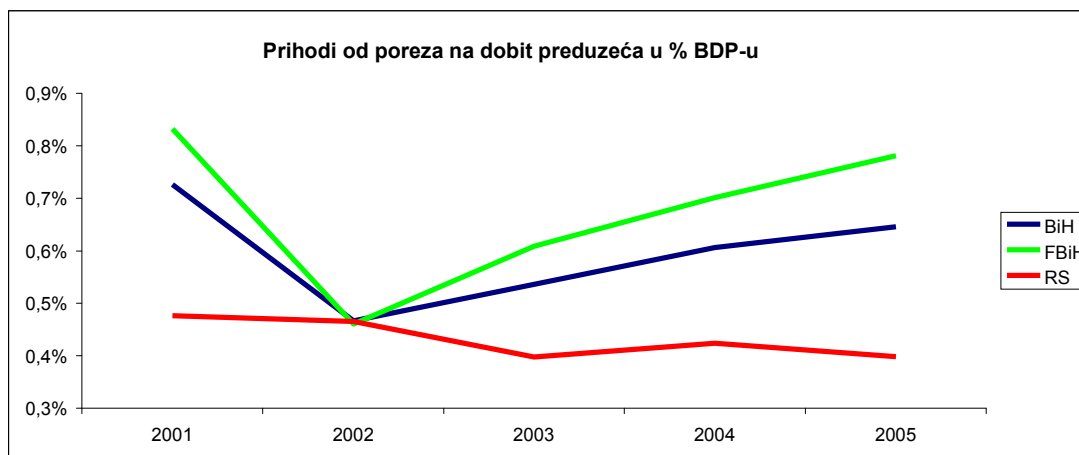
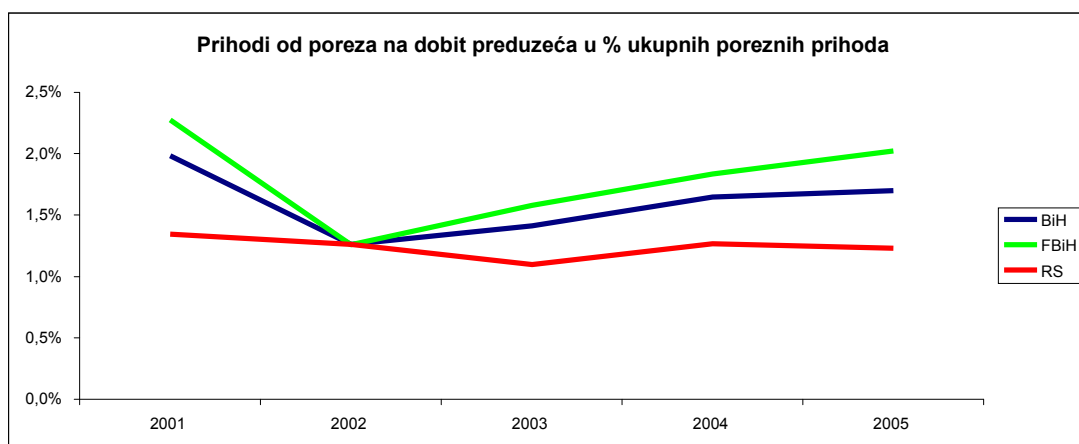
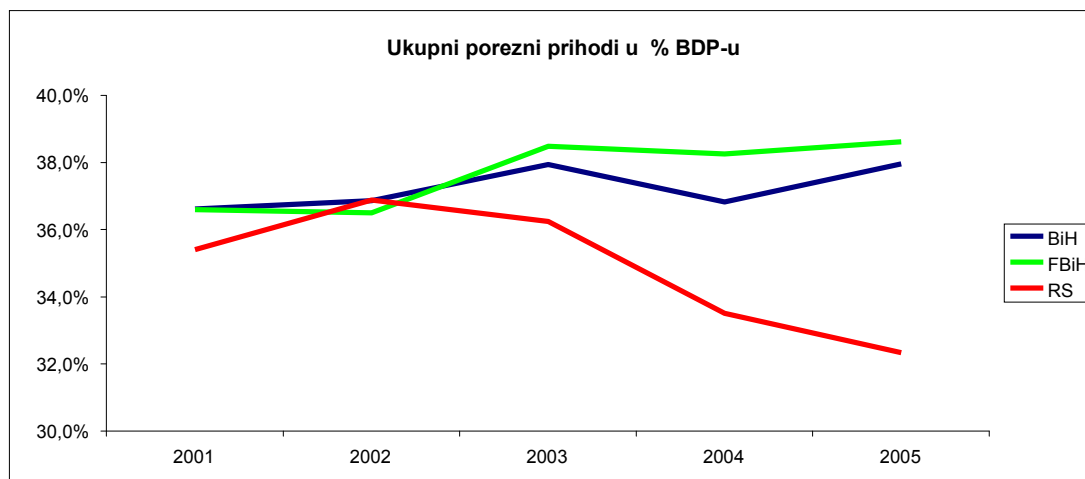

Izvor: OECD u brojkama (2006) i MMF Članci IV za zemlje JIE, a Centralna banka BiH, MMF, Srednjoročni okviri rashoda ministarstava financija i statističke agencije za bh. podatke.

Da bi se stekao osjećaj ukupne mjere opterećenja od poreza na dobit preduzeća, podaci o vrijednosti i trendovima prihoda iz poreza prezentirani su na Slici 11. Dok kretanje udjela poreznih prihoda u BDP-u ne pokazuje nikakav vidljiv obrazac, trendovi udjela prihoda od poreza na dobit preduzeća u BDP-u su slični trendovima udjela prihoda od poreza na dobit preduzeća u ukupnim poreznim prihodima.

³³ Vidi Rozner, Sahinagic i Marjanovic (2005).

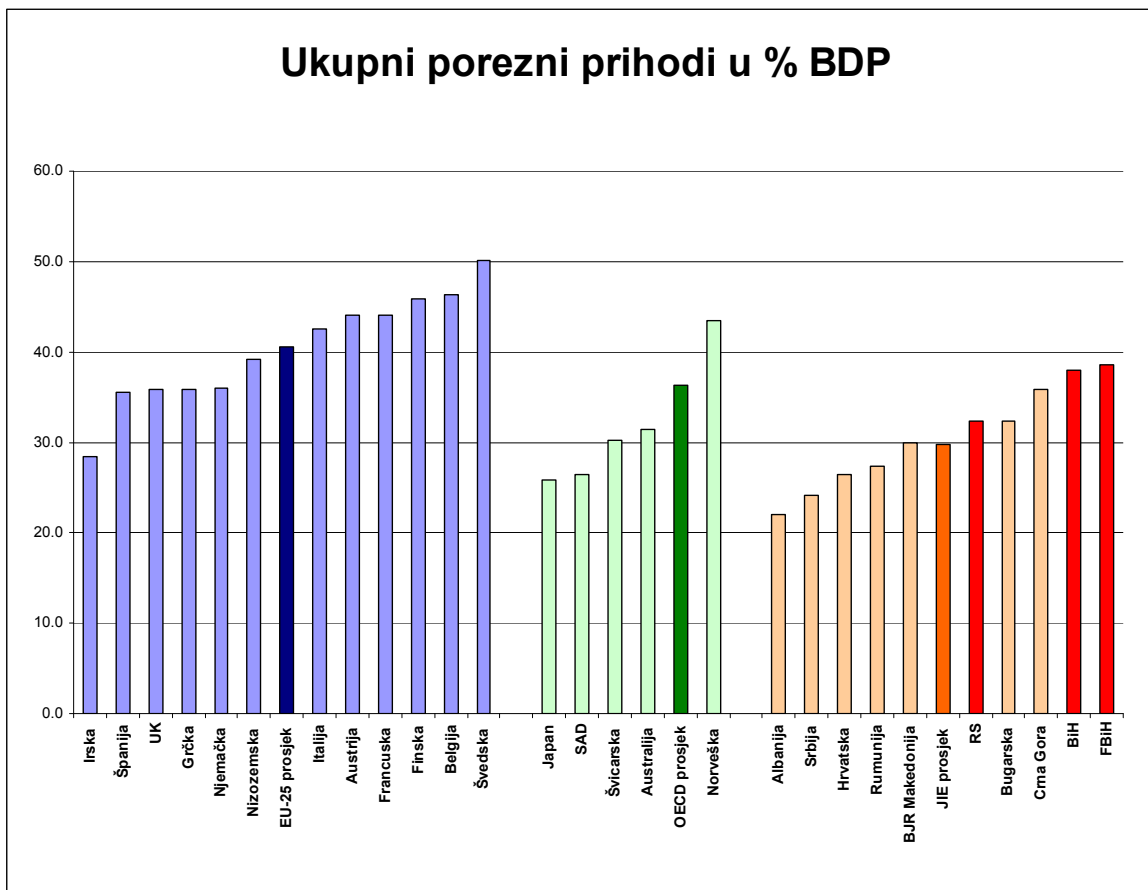
SLIKA 11: AGREGATNI UDJELI PRIHODA OD POREZA NA DOBIT U BiH

Izvori: Centralna banka BiH, MMF, Srednjoročni okviri rashoda entitetskih i državnog ministarstva financija, i statističke agencije.

Nizak udio prihoda od poreza na dobit preduzeća u ukupnim poreznim prihodima je čak više uočljiv imajući na umu da se bh. država i entiteti rangiraju vrlo visoko u regionalnoj i globalnoj uporedbi ukupnih poreznih prihoda koji su izraženi kao procent BDP-a (Slika 12)

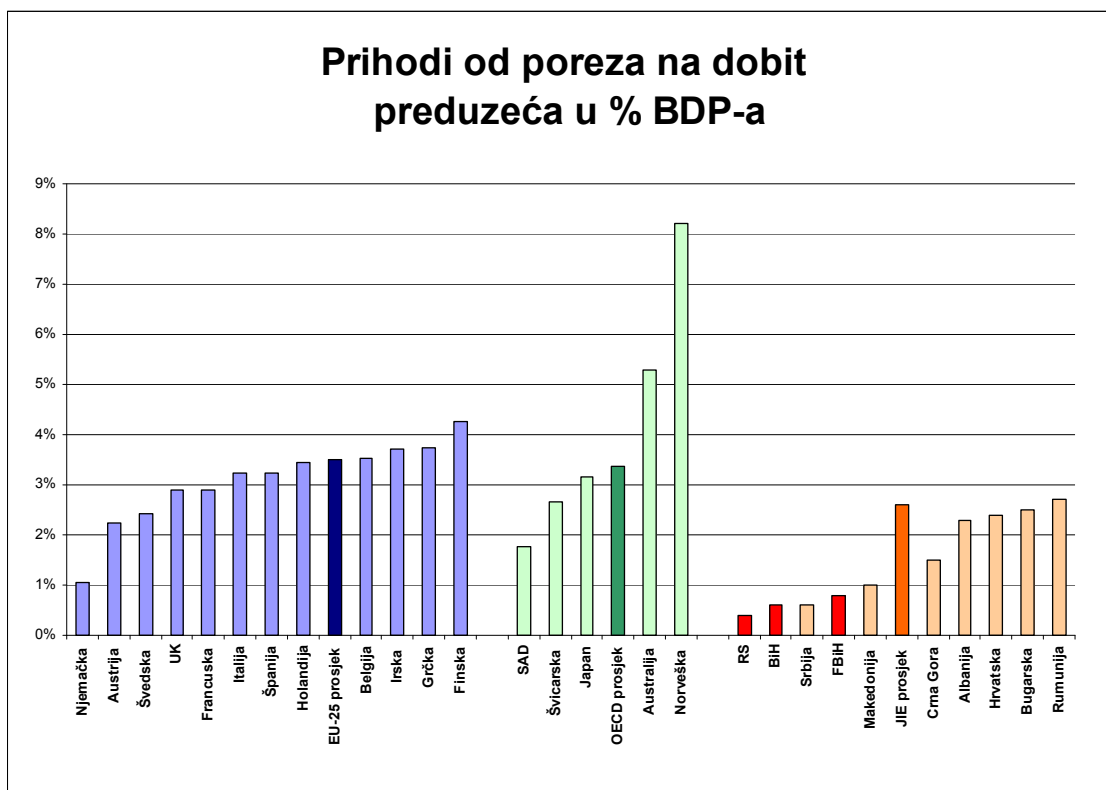
SLIKA 12: UKUPNI POREZNI PRIHODI U % BDP

Izvor: OECD u brojkama (2006) i MMF Članci IV za zemlje JIE , a Centralna banka BiH, MMF, Srednjoročni okviri rashoda ministarstava financija i statističke agencije za bh. podatke.

Slika 13 ilustrira da se prihodi od poreza na dobit preduzeća kao udio u ukupnim poreznim prihodima i na državnom i pojedinačnim entitetskim nivoima nalaze na dnu niza na međunarodnom nivou.

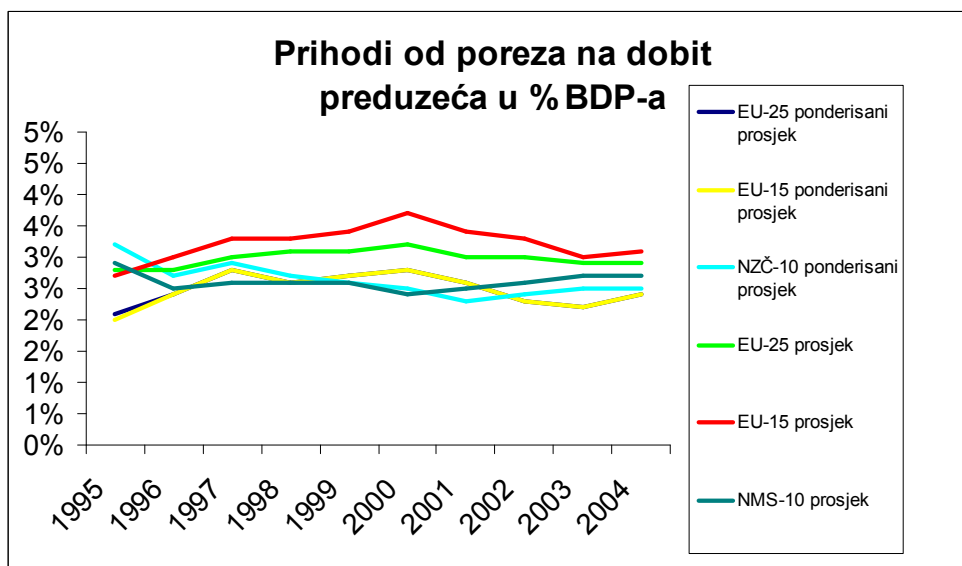
SLIKA 13: PRIHODI OD POREZA NA DOBIT PREDUZEĆA U % BDP-a

Izvor: OECD u brojkama (2006) i MMF Članci IV za zemlje JIE, a Centralna banka BiH, MMF, Srednjoročni okviri rashoda ministarstava financija i statističke agencije za bh. podatke.

Slika 14 pokazuje da su prihodi od poreza na dobit preduzeća iskazani u udjelima BDP-a prilično stabilni u većini grupa zemalja.

SLIKA 14: PRIHODI OD POREZA NA DOBIT PREDZEĆA U % BDP-a

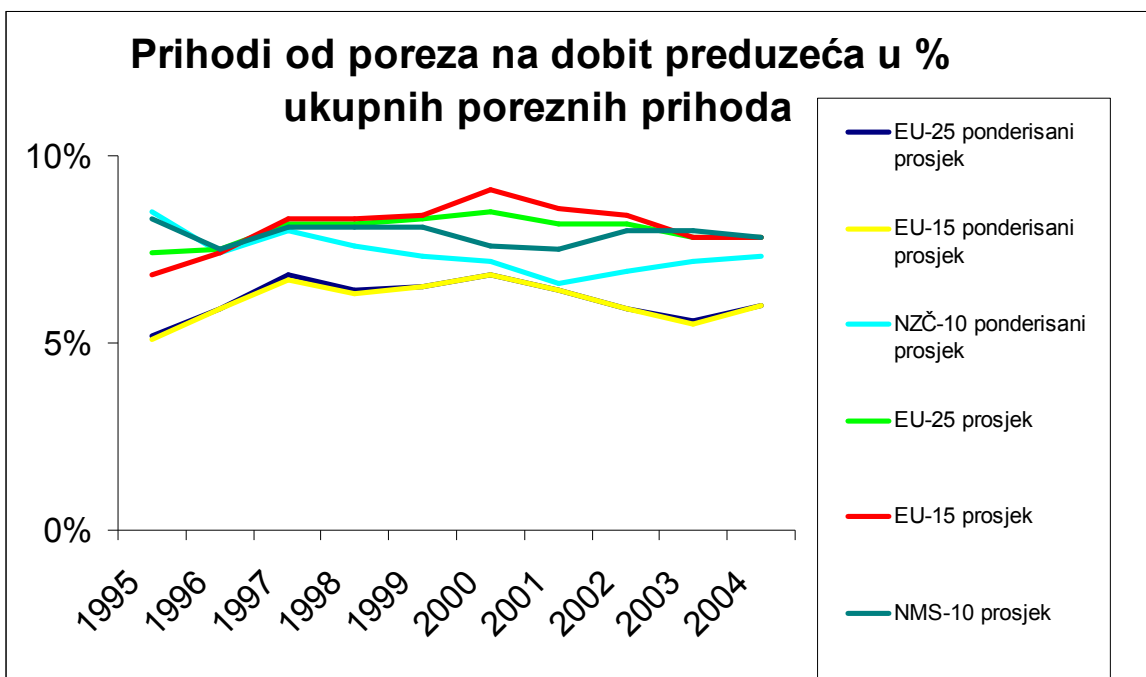

Izvor: Evropska komisija (2006).

Na osnovu različitih *ex-post* mjera, zakonskih poreznih stopa i omjera prihoda od poreza na dobit preduzeća u makroekonomskim varijablama, mogu se uočiti sljedeći širi trendovi u zemljama OECD-a i EU-a tokom protekle dvije decenije.

- a) Dolazi do smanjenja zakonskih stopa poreza na dobit preduzeća (prikazano na Slici 1).
- b) Od 1995. godine smanjenje zakonskih stopa u EU popraćeno je smanjenjima u obimu odbitaka i izuzeća, što je rezultiralo proširenjem poreznih osnovica.³⁴ Shodno tome, prihodi od poreza na dobit preduzeća prilično su stabilni i u omjeru ukupnih poreznih prihoda i u omjeru BDP-a (prikazano na slici 14 i 15 za EU 25). Iskustvo novih zemalja članica EU-a (NZČ) pokazuje da uprkos značajnog smanjenjima zakonskih stopa, prihodi od poreza na dobit preduzeća se od 2001. godine u ovim zemljama povećavaju značajnije nego u zemljama EU-15, uslijed proširenja osnovice za porez na dobit preduzeća, prouzrokovanog smanjenjem broja potencijalnih «rupa u zakonu», povećanom administrativnom efikasnošću, te značajnim ekonomskim rastom i rastom stranih ulaganja (vidi slike 14 i 15).

SLIKA 15: PRIHODI OD POREZA NA DOBIT PREDUZĆA U % UKUPNIH POREZNIH PRIHODA

Izvor: Evropska komisija (2006).

Slični trendovi se uočavaju u i podacima za BiH:

- a) U Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji, porez na dobit preduzeća kao takav nije postojao. U odredbi Zakona o oporezivanju dobiti osnovne organizacije udruženog rada – OOUR³⁵, kaže se da se dobit OOUR-a oporezuje po proporcionalnoj

³⁴ Vidi Evropska komisija (2006).

³⁵ Službene novine Socijalističke Republike BiH, 39-85 i 42/87

stopi, koja se može razlikovati po sektorima, grupama i pod-grupama ekonomske aktivnosti u skladu sa usvojenim Planom ekonomske politike Socijalističke Republike BiH za tekuću godinu. Na primjer, u periodu od 1986. do 1990. godine stopa poreza na dobit OOUR-a u skladu sa Planom ekonomske politike Socijalističke Republike BiH bila je 1 procent.³⁶ Drugi zakon sa određenom teoretskom povezanošću sa PDP sistemom bio je Zakon o oporezivanju nerezidenata,³⁷ koji je oporezivao dobit inostranih investitora u OOUR-u sa 10%, dok je dohodak nerezidenata koji investiraju u poslovne i stručne aktivnosti bio 3,5% za strana pravna lica i 30% za strana fizička lica. U poslijeratnom periodu, zakonske stope na dobit preduzeća su smanjene u RS-u, gdje je zakonska stopa bila 34% u 1992. godini, zatim smanjena na 30% 1994. godine, dok su degresivne stope od 20%, 15%, 12% i 10% bile na snazi u periodu između 1998. do 2001. godine.³⁸ RS je 2001. godine usvojila modernizirani zakon o PDP sa stopom od 10%.³⁹ Novi zakon koji je usvojen 2006. godine zadržao je stopu od 10%, dok su izmijenjene neke specifikacije vezane za sistem izvještavanja o dobiti preduzeća, poreze po odbitku, porezna izuzeća (reinvestiranje se može odbiti 2007. i 2008. godine), ubrzanu amortizaciju i pojednostavljenje sistema za mala preduzeća. U FBiH, s druge strane, stopa od 30% primjenjuje se od 1997. godine.⁴⁰ Očekivana harmonizirana stopa od 10% odgovarala bi globalnom trendu smanjenja zakonske stope. Odabrane karakteristike sadašnjih entitetskih zakona o dobiti preduzeća koje su na snazi 2006. godine i budući očekivani sistem za cijelu BiH dati su u Dodatku 3.

- b) Interesantno je da je tokom posljednje četiri godine BiH na državnom nivou pokazuje trend koji je sličan u zemljama novim članicama EU-a. Na Slici 11 se može vidjeti da je u posljednje četiri godine evidentan trend proširenja porezne osnovice, dok također postoji sveukupan trend povećanja prihoda od poreza na dobit preduzeća u procentu BDP-a.

Upoređivanja različitih *ex-post* mjera opterećenja od poreza na dobit preduzeća različitih zemalja omogućavaju nam da izvučemo sljedeće zaključke:

1. U smislu zakonskih stopa, FBiH ima jednu od najviših stopa, koja je daleko najviša u regiji JIE. S druge strane, stopa u RS-u je globalno i regionalno konkurentna.
2. Važnost financiranja vlade iz poreza na dobit preduzeća je mnogo niža u BiH nego u drugim zemljama, kako u regiji tako i globalno. Međutim, od 2002. godine ovaj udio se povećava u oba entiteta i na državnom nivou, što je ohrabrujuće.
3. Opterećenje od poreza na dobit preduzeća mjereno udjelom prihoda od poreza na dobit preduzeća u BDP-u je veoma nisko u BiH, kako iz globalne tako i iz regionalne perspektive.
4. Očekivana harmonizacija na BiH nivou se preporučuje.

Međutim, ove *ex-post* mjere ne mogu obuhvatiti važne informacije za investitore - informacije o poreznim izuzećima, amortizaciji, itd., koje su sastavni dio uticaja sistema oporezivanja dobiti preduzeća na proces donošenja odluke investitora. Također, udjeli poreznih prihoda u BDP-u

³⁶ Zakon o stopama, izuzećima i odbicima za porez na dobit Osnovne organizacije udruženog rada u periodu od 1986. do 1999. (Službene novine, Socijalističke Republike BiH, 39/85).

³⁷ Službene novine Socijalističke Republike BiH, 11/86.

³⁸ Zakon o dobiti preduzeća u RS (Službeni glasnik, RS, 14/92, 11/93, 19/93, 8/94, 24/98, 51/01) i Pravilnik o implementaciji Zakona o porezu na dobit preduzeća (Službeni glasnik RS, 70/01).

³⁹ Zakon o dobiti preduzeća RS (Službeni glasnik RS, 91/06) i Pravilnik za implementaciju Zakona o porezu na dobit preduzeća (Službene glasnik RS, 129/06).

⁴⁰ Zakon o dobiti preduzeća u FBiH (Službene novine FBiH, 32a/97, 29/00) i Pravilnik o implementaciji Zakona o porezu na dobit preduzeća (Službene novine FBiH 31/98, 36/98, 4/01, 4/03).

nemaju ekonomsko obrazloženje, budući da se porezi na dobit preduzeća nameću na dobit/profit, i ne mogu se nametnuti na proizvod, koji je osnovica u ovom odjelu.⁴¹

Mjerenje ex-ante opterećenja od poreza na dobit preduzeća u BiH

Od uticajnih doprinosa od strane Jorgensena (1963), Halla i Jorgensena (1967), Kinga (1980), Kinga i Fullertona (1984) i, skorije Chennelsa i Griffitha (1997), Devereuxa i Griffitha (1998a, 1998b), Devereuxa (2003), te Devereuxa i Klemma (2003) efektivne granične porezne stope (EMTR) su izračunate za veliki broj zemalja, međutim, uglavnom za OECD zemlje. U skorije vrijeme, neki autori su izračunali efektivne porezne stope za “bivše tranzicijske zemlje”, npr., Elschner et al. (2005), Svaljek et al. (2006), i Brodnjak (2005).

Literatura naširoko koristi poznat pristup kojeg su popularizirali Devereux i Griffith za izračunavanje efektivnih stopa poreza na dobit preduzeća. Ovaj dokument replicira te kalkulacije efektivnih stopa poreza na dobit preduzeća za BiH. Imajući na umu specifičan vremenski rok za ovaj dokument, u dokumentu će se istražiti tri slučaja za BiH:

1. Efektivne stope poreza na dobit preduzeća za **FBiH, na osnovu zakona na snazi 2006. godine**
2. Efektivne stope poreza na dobit preduzeća u **RS-u, na osnovu zakona na snazi 2006. godine**
3. Efektivne stope poreza na dobit preduzeća za cijelu **BiH, na bazi zakona uvedenog 1. januara/siječnja 2007. u RS-u i pretpostavljajući da će Zakon sa istim specifikacijama biti usvojen i u FBiH tokom 2007. g. Shodno tome, ovaj dokument pretpostavlja da će zakoni u ovoj oblasti biti harmonizirani među entitetima.**

Ova tri slučaja za BiH na osnovu uobičajeno korištenog modela upoređena su sa onim u EU i drugim zemljama za koje postoje dostupni rezultati bazirani na istom modelu izračuna. Tehnički detalji ovog modela prikazani su u Dodatku 2.

Rezultati

U svrhu postizanja mogućnosti za upoređivanje rezultata među zemljama, uzete su sljedeće pretpostavke:

- Realne ekonomske stope amortizacije su 12,25% za opremu, 3,61% za zgrade, a metoda amortizacije je linearna.
- Za slučaj BiH, imajući na umu izuzetno detaljna i komplicirana pravila amortizacije, korištene su stope za najreprezentativniju vrstu investicije (za vrste opreme, zgrada i mašina).
- Korištene su najviše dopustive stope amortizacije.

Ispitana su sljedeća dva slučaja:

1. Standardni slučaj za tri scenarija za BiH (FBiH u 2006. godini, RS u 2006. godini, te BiH u budućnosti) sa standardnim pretpostavkama za kamatu i inflaciju.

⁴¹ Vidi Wolf (2005).

2. Standardni slučaj za tri scenarija za BiH sa stvarnim podacima o inflaciji.

Slike 16 i 17 upoređuju rezultate izračunate na osnovu modela Deverauxa and Griffitha za sva tri bh. slučaja sa rezultatima zemalja za koje postoje uporedive kalkulacije – za OECD zemlje od strane Instituta za fiskalne studije (2005) i za Hrvatsku od strane Svaljek et al. (2006).

SLIKA 16: EFEKTIVNE MARGINALNE POREZNE STOPE, BOSNA I HERCEGOVINA I ODABRANE ZEMLJE

	1. EMTR	2. EMTR	3. EMTR	4. EMTR	5. EMTR
	Pretpostavke: investicija u <u>postrojenje</u> i <u>opremu</u> , koja se financira dioničkim kapitalom ili iz zadržane dobiti, oporezivanje na nivou dioničara nije uključeno, realna diskontna stopa: 10%, stopa inflacije: 3,5%, stopa amortizacije: 12,25%.	Pretpostavke: investicija u <u>postrojenje i opremu</u> , koja se financira zaduživanjem, oporezivanje na nivou dioničara nije uključeno, realna diskontna stopa: 10%, stopa inflacije: 3,5%, stopa amortizacije: 12,25%.	Pretpostavke: investicija u <u>industrijske građevine</u> , koja se financira iz dioničkog kapitala ili zadržane dobiti, oporezivanje na nivou dioničara nije uključeno, realna diskontna stopa: 10%, stopa inflacije: 3,5%, stopa amortizacije: 3,61%.	Pretpostavke: investicija u <u>postrojenje i</u> <u>opremu</u> , koja se financira iz dioničkog kapitala ili zadržane dobiti, oporezivanje na nivou dioničara nije uključeno, realna diskontna stopa: 10%, stopa inflacije: podaci MMF-a o stvarnoj stopi inflacije, stopa amortizacije: 12,25%.	Pretpostavka: investicija u <u>industrijsku</u> <u>građevinu</u> koja se financira zaduživanjem, oporezivanje na nivou dioničara nije uračunato, realna diskontna stopa: 10%, stopa inflacije: 3,5%, stopa amortizacije: 3,61%.
Australija	24%	-23%	29%	23%	
Austrija	20%	-18%	26%	19%	
Belgija	22%	-35%	26%	21%	
Trenutna FBiH	17%	-50%	19%	16%	-47%
Trenutna RS	5%	-10%	11%	5%	-3%
Budući bh. sistem	3%	-13%	11%	2%	-3%
Kanada	25%	-37%	36%	23%	
Hrvatska	3%	-37%	12%		-24%
Finska	17%	-23%	23%	16%	
Francuska	20%	-36%	30%	19%	
UK	20%	-28%	29%	19%	
Njemačka	29%	-37%	39%	26%	
Grčka	12%	-40%	23%	12%	
Irska	10%	-8%	12%	9%	
Italija	19%	-48%	33%	17%	
Japan	28%	-40%	43%	24%	
Nizozemska	21%	-29%	30%	20%	
Norveška	22%	-21%	28%	20%	
Portugal	15%	-29%	24%	14%	
Španija	21%	-38%	36%	21%	
Švedska	16%	-29%	25%	15%	
Švicarska	20%	-36%	29%	18%	
SAD	24%	-46%	41%	23%	

Izvor: Institut za fizikalne studije (2005) za OECD zemlje; Svaljek et al. (2006) za Hrvatsku; i vlastite (autorove) kalkulacije za BiH.

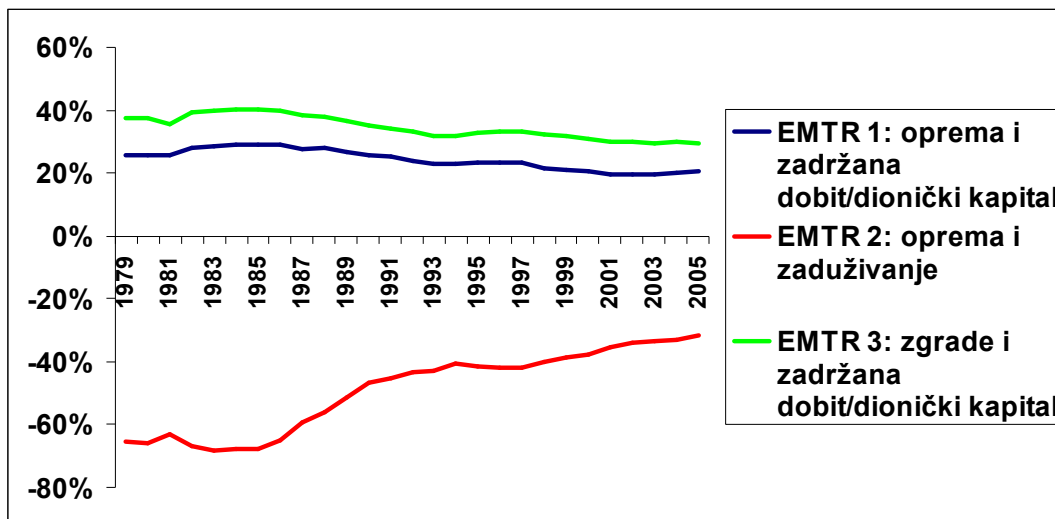
SLIKA 17: EFEKTIVNE PROSJEČNE POREZNE STOPE, BOSNA I HEREGOVINA I ODABRANE ZEMLJE

	1. EATR Pretpostavke: investicija u <u>postrojenje i</u> <u>opremu</u> , koja se financira iz <u>dioničkog kapitala</u> <u>ili zadržane dobiti</u> , oporezivanje na nivou dioničara nije uključeno, stopa ekonomske rente: 10% (tj. <u>financijski povrat:</u> <u>20%</u>), realna diskontna stopa: 10%, stopa inflacije: 3,5%, stopa amortizacije: 12,25%.	2. EATR Pretpostavke: investicija u <u>postrojenje i</u> <u>opremu</u> , koja se financira <u>zaduživanjem</u> , oporezivanje na nivou dioničara nije uključeno, stopa ekonomske rente: 10% (tj. <u>financijski</u> <u>povrat: 20%</u>), realna diskontna stopa: 10%, stopa inflacije: 3,5%, stopa amortizacije: 12,25%.	3. EATR Pretpostavke, investicija u <u>industrijske</u> <u>građevine</u> , koja se financira iz <u>dioničkog kapitala i</u> <u>zadržane dobiti</u> , oporezivanje na nivou dioničara nije uključeno, stopa ekonomske rente: 10% (tj. <u>financijski</u> <u>povrat: 20%</u>), realna diskontna stopa: 10%, stopa inflacije: 3,5%, stopa amortizacije: 3,61%.	4. EATR Pretpostavke, investicija u <u>industrijske</u> <u>građevine</u> , koja se financira iz <u>dioničkog kapitala i</u> <u>zadržane dobiti</u> , oporezivanje na nivou dioničara nije uključeno, stopa ekonomske rente: 10% (tj. <u>financijski</u> <u>povrat: 20%</u>), realna diskontna stopa: MMF podaci o stvarnoj stopi inflacije: 3,5%, stopa amortizacije: 12,25%.	5. EATR Pretpostavke, investicija u <u>industrijske</u> <u>građevine</u> , koja se financira <u>zaduživanjem</u> , oporezivanje na nivou dioničara nije uključeno, stopa ekonomske rente: 10% (tj. <u>financijski</u> <u>povrat: 20%</u>), realna diskontna stopa: 10%, stopa inflacije: 3,5%, stopa amortizacije: 3,61%.	6. EATR Pretpostavke: investicija u <u>postrojenje i</u> <u>opremu</u> , koja se financira <u>dioničkim</u> <u>kapitalom ili iz</u> <u>zadržane dobiti</u> , oporezivanje na nivou dioničara nije uključeno, stopa ekonomske rente : 20% (tj. <u>financijski</u> <u>povrat 30%</u>), realna diskontna stopa: 10%, stopa inflacije: 3,5%, stopa amortizacije: 12,25%.	7. EATR Pretpostavke: investicija u <u>postrojenje i opremu</u> , koja se financira iz <u>dioničkog kapitala ili</u> <u>zadržane dobiti</u> , oporezivanje na nivou dioničara nije uključeno, stopa ekonomske rente: 30% (tj. <u>financijski</u> <u>povrat: 40%</u>), realna diskontna stopa rate: 10%, stopa inflacije: 3,5%, stopa amortizacije: 12,25%.	8. EATR Pretpostavke: investicija u <u>postrojenje i</u> <u>opremu</u> , koja se financira <u>dioničkom</u> <u>kapitalom ili iz</u> <u>zadržane dobiti</u> , oporezivanje na nivou dioničara nije uključeno, stopa ekonomske rente: 40% (tj. <u>financijski</u> <u>povrat: 50%</u>), realna diskontna stopa: 10%, stopa inflacije: 3,5%, stopa amortizacije: 12,25%.
Australija	26%	7%	29%	23%		27%	28%	28%
Austrija	22%	6%	25%	21%		23%	23%	24%
Belgija	26%	6%	28%	26%		29%	30%	31%
Trenutna								
FbiH	22%	3%	23%	22%	4%	25%	26%	27%
Trenutna								
RS	7%	1%	10%	7%	4%	8%	9%	9%
Budući bh.								
Sistem	6%	0%	10%	6%	4%	7%	8%	8%
Kanada	28%	6%	36%	28%		31%	32%	33%
Hrvatska	11%	-1%	16%		2%			
Finska	21%	4%	24%	20%		22%	23%	24%
Francuska	25%	5%	31%	25%		28%	30%	30%
UK	24%	5%	29%	23%		26%	27%	28%
Njemačka	32%	8%	39%	30%		34%	35%	36%
Grčka	21%	2%	26%	20%		24%	26%	27%
Irska	11%	3%	12%	11%		11%	12%	12%
Italija	26%	3%	34%	25%		30%	32%	33%
Japan	32%	8%	42%	29%		34%	36%	37%
Nizozemska	25%	6%	30%	24%		27%	28%	29%
Norveška	24%	7%	28%	23%		25%	26%	26%
Portugal	20%	3%	25%	20%		23%	24%	25%
Španija	26%	5%	36%	26%		29%	31%	31%
Švedska	21%	4%	26%	20%		23%	24%	25%
Švicarska	25%	5%	30%	24%		28%	29%	30%
SAD	29%	6%	41%	29%		32%	34%	35%

Izvor: Institut za fiskalne studije (2005) za OECD zemlje; Svaljek et al (2006) za Hrvatsku; i vlastite (autorove) kalkulacije za BiH

Trend za OECD zemlje (Slika 18) pokazuje smanjenje u EMTR-u za financiranje iz zadržane dobiti i povećanje u EMTR-u za financiranje putem zaduživanja (međutim, financiranje iz zaduživanja i dalje karakteriziraju negativne porezne stope).

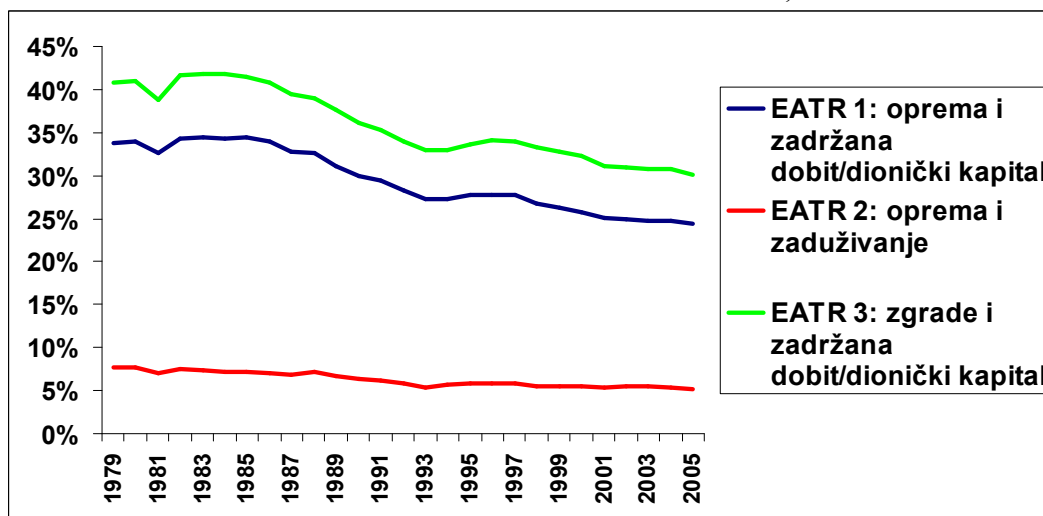
SLIKA 18: EFEKTIVNA MARGINALNA POREZNA STOPA, OECD ZEMLJE

Izvor: Institut za fiskalne studije (2005).

U analiziranju razvoja od sadašnjih entitetskih sistema do očekivanog budućeg sistema (vidi Sliku 16) vidljiv je isti trend smanjenja EMTR-A za financiranje iz zadržane dobiti i povećanja u EMTR-u za financiranje putem zaduživanja. Sadašnja stopa za investiranje u postrojenja i opremu koji se financiraju iz zadržane dobit ili novog dioničkog kapitala je 17% za FBiH (visoka stopa koja je još uvijek niža od OECD prosjeka, ali viša nego u NZČ i JIE), i 5% za RS, dok će očekivana buduća harmonizirana stopa biti 3% (slično stopi u Hrvatskoj). Sadašnja stopa za investicije u postrojenje i opremu koje se financiraju iz zaduživanja je -50% za FBiH i -10% za RS, dok će očekivana buduća harmonizirana stopa biti -13%.

SLIKA 19: EFEKTIVNE PROSJEČNE POREZNE STOPE, ZEMLJE OECD-a

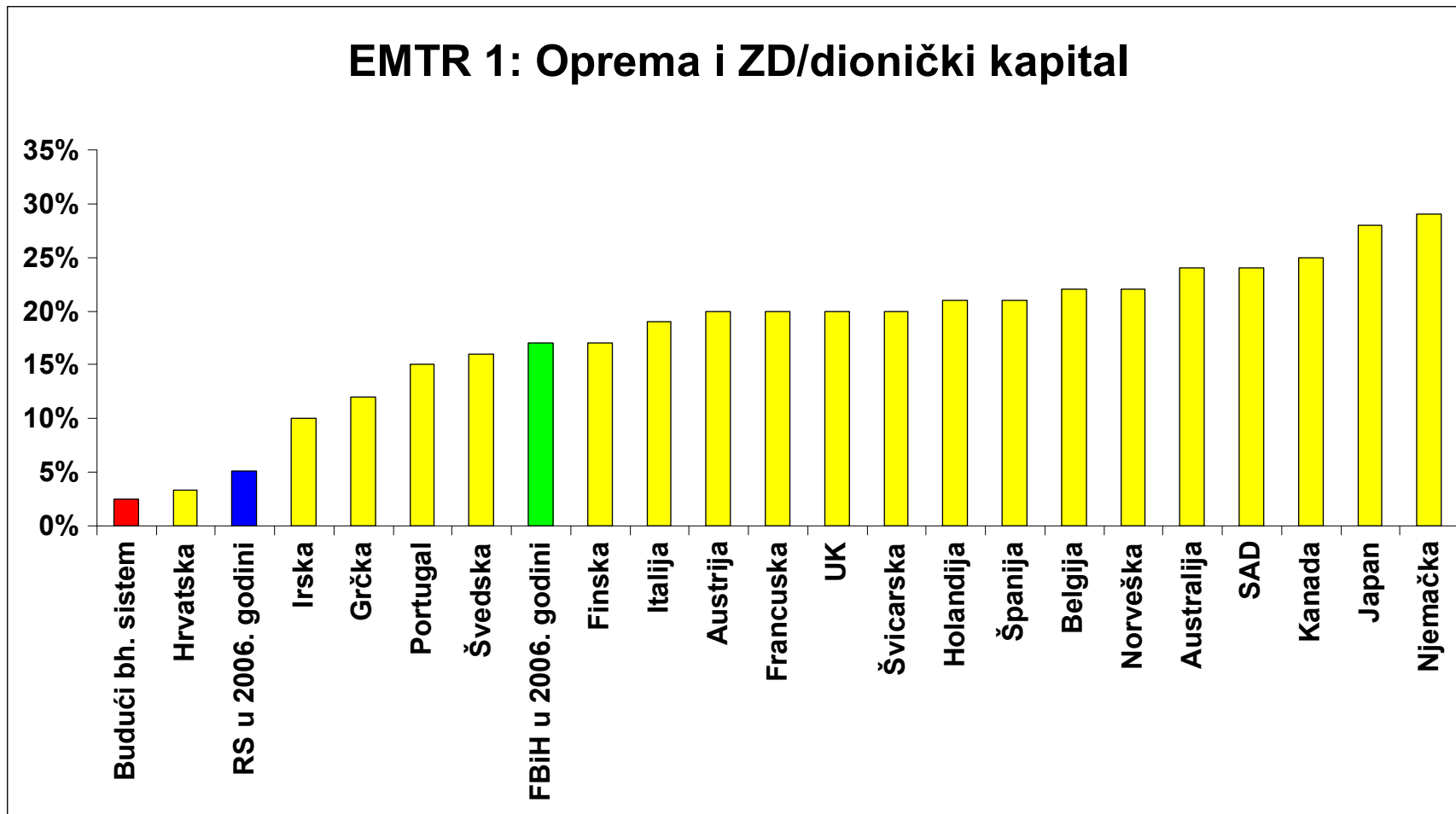
Izvor: Institut za fiskalne studije (2005).

Za efektivne prosječne stope, trend za OECD zemlje pokazuje smanjenje efektivne stope u svim vrstama financiranja (Slika 19). Isti trend smanjenja u svim kategorijama EATR je vidljiv u kalkulaciji za BiH (vidi Sliku 17). Kao što je za očekivati, smanjenje će biti mnogo više dramatično za FBiH (očekuje se smanjenje u stopama za skoro četiri puta za većinu EATR kategorija) nego za RS (očekivana smanjenja su minorna).

U skladu sa međunarodnom praksom, porezni sistemi preferencijalno tretiraju investicije u mašineriju i opremu. Međutim, iako globalno EMTR (Slika 16) pokazuje jaku pristrasnost u korist mašinerije u odnosu na zgrade, sadašnji PDP u FBiH tretira ove investicije skoro jednako. S druge strane, u sadašnjem RS i budućem bh. sistemu, preferenca za investicije u mašineriju je evidentna.

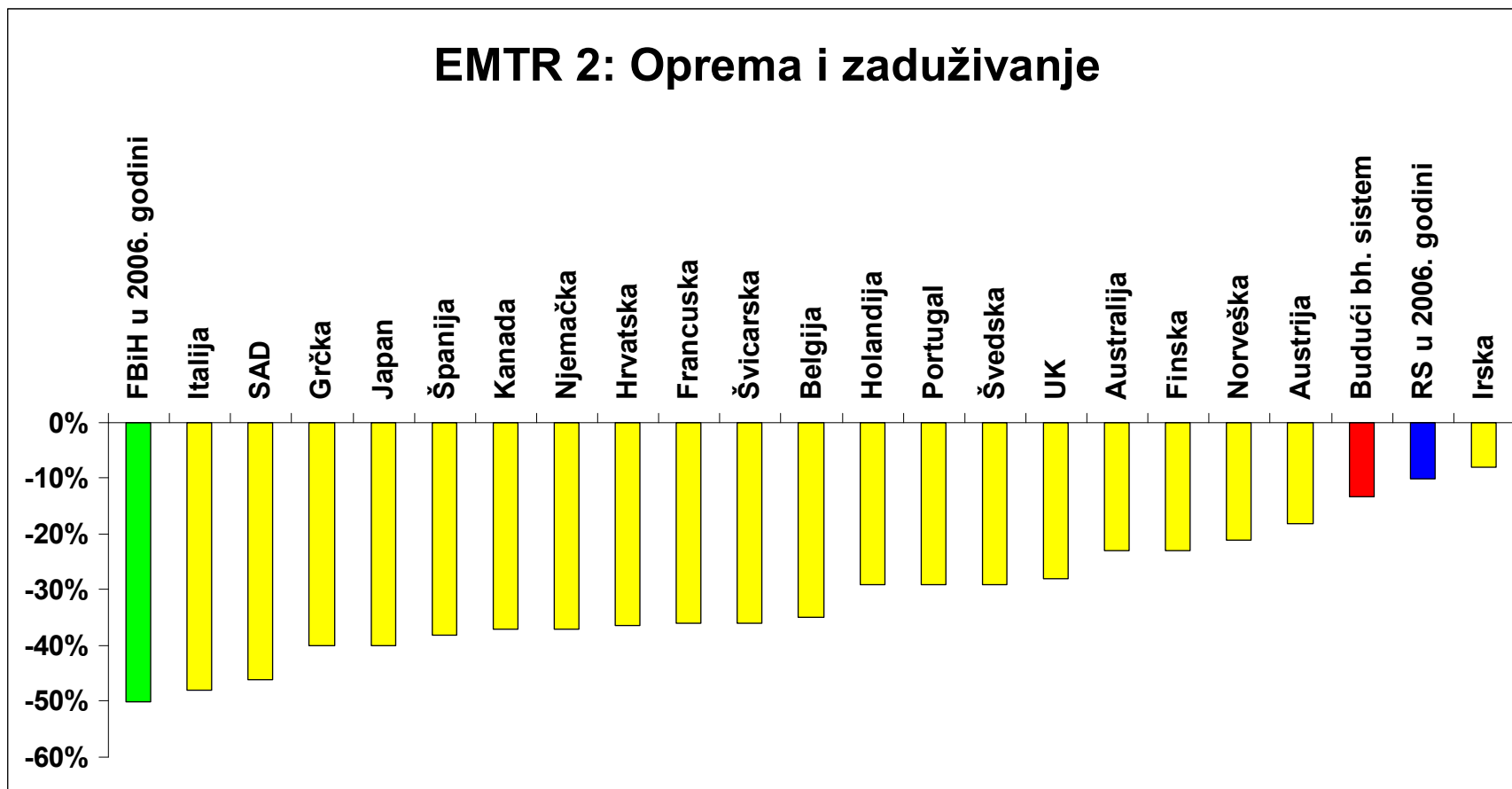
Slike 20 i 21 pokazuju gdje se globalno nalaze sistemi u FBiH i RS i budući sistem RS (za koji se pretpostavlja da će biti usvojen i u FBiH u budućnosti). Najznačajniji dokaz iz Slike 20 je da sadašnji sistem u FBiH karakterizira krajna pristrasnost prema financiranju iz zaduživanja. Dok financiranje iz zaduživanja ima najnižu stopu u cijelom uzorku, financiranje iz zadržane dobiti/novog dioničkog kapitala u sadašnjoj FBiH nalazi se u sredini niza.

SLIKA 20a: EFEKTIVNE GRANIČNE POREZNE STOPE

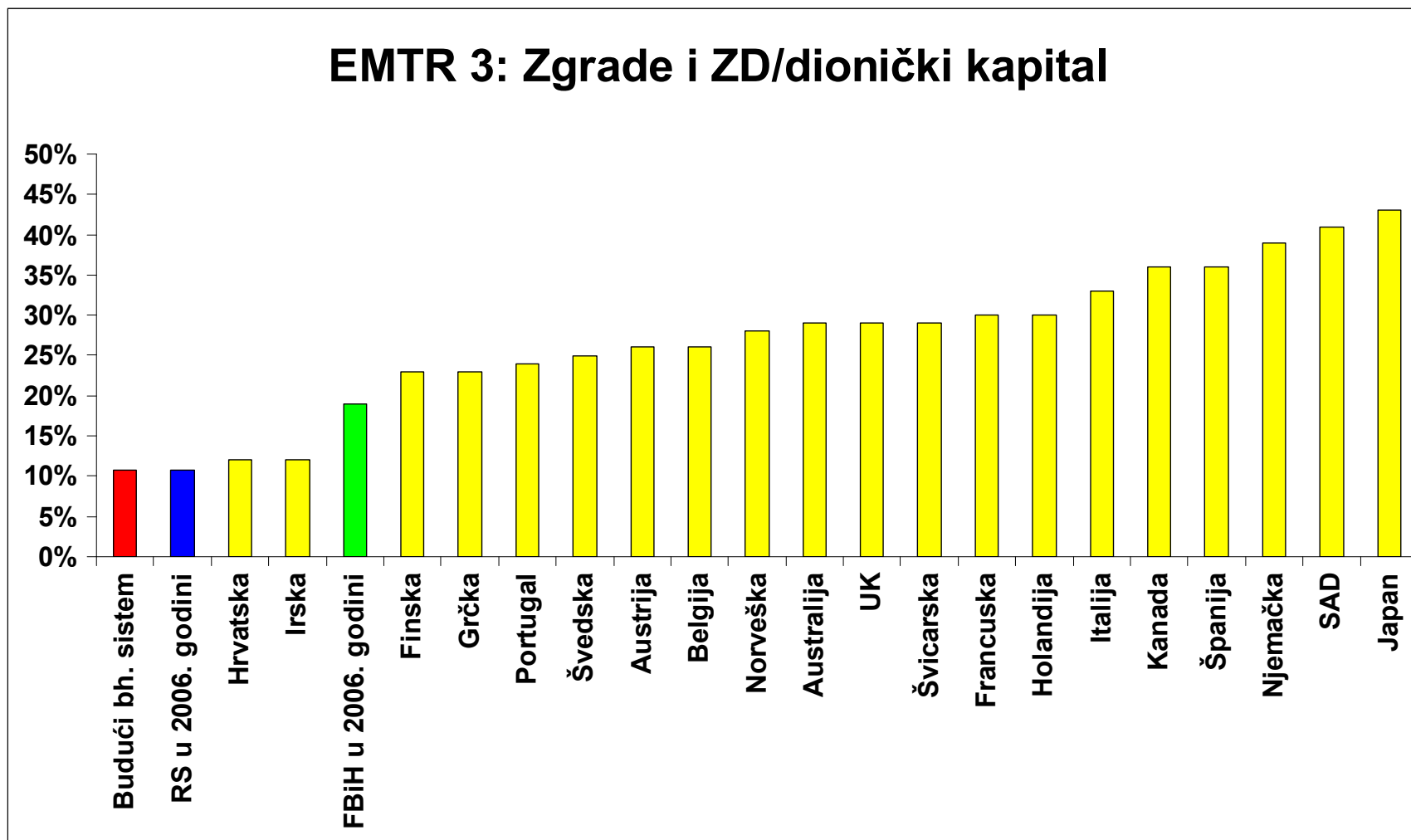
Izvor: Institut za fiskalne studije (2005) za OECD zemlje, Svaljek et al. (2006) za Hrvatsku; i vlastite (autorove) kalkulacije za BiH.

SLIKA 20b: EFEKTIVNE GRANIČNE POREZNE STOPE

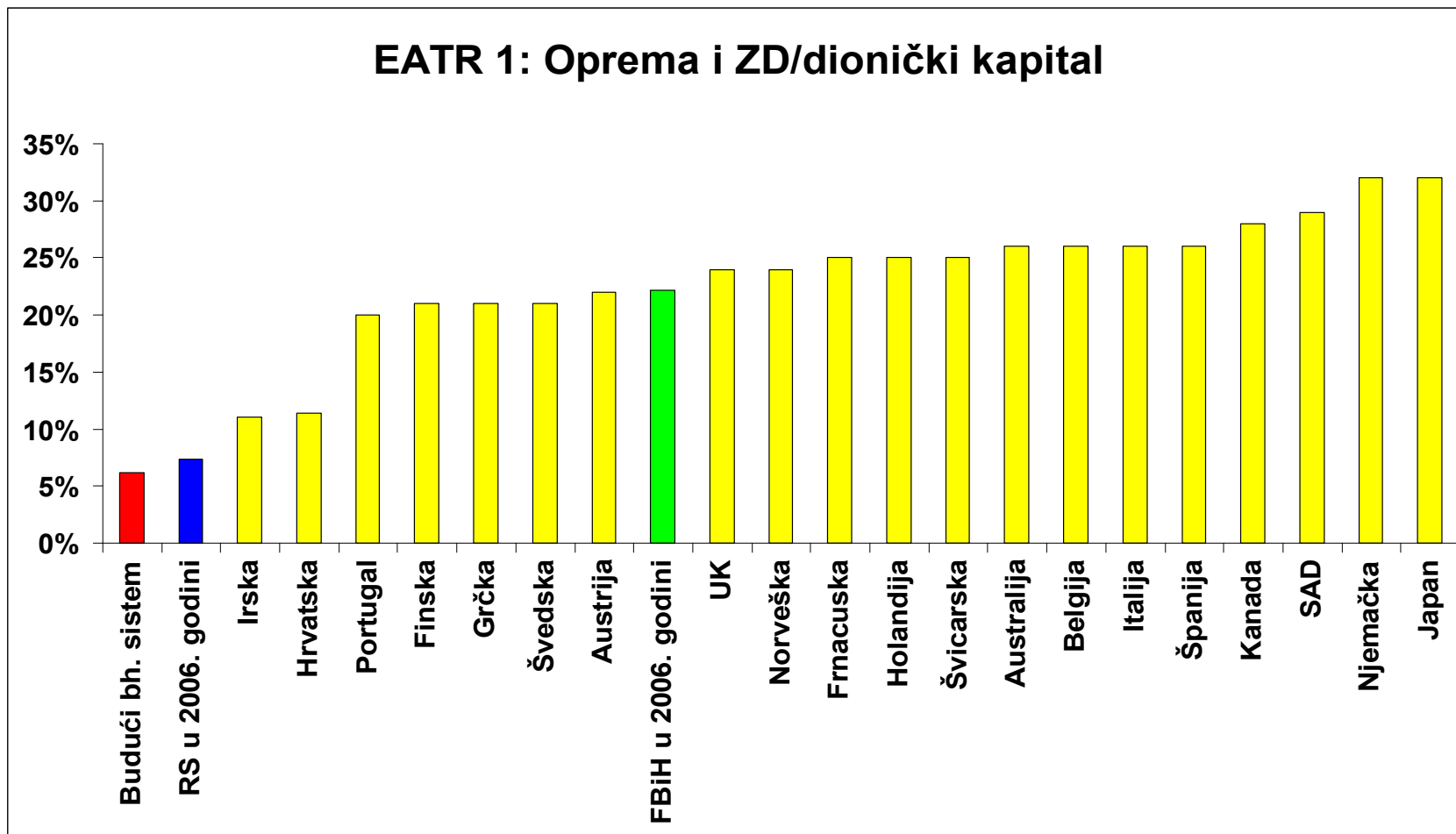
Izvor: Institut za fiskalne studije (2005) za OECD zemlje, Svaljek et al. (2006) za Hrvatsku; i vlastite (autorove) kalkulacije za BiH.

SLIKA 20c: EFEKTIVNE GRANIČNE POREZNE STOPE

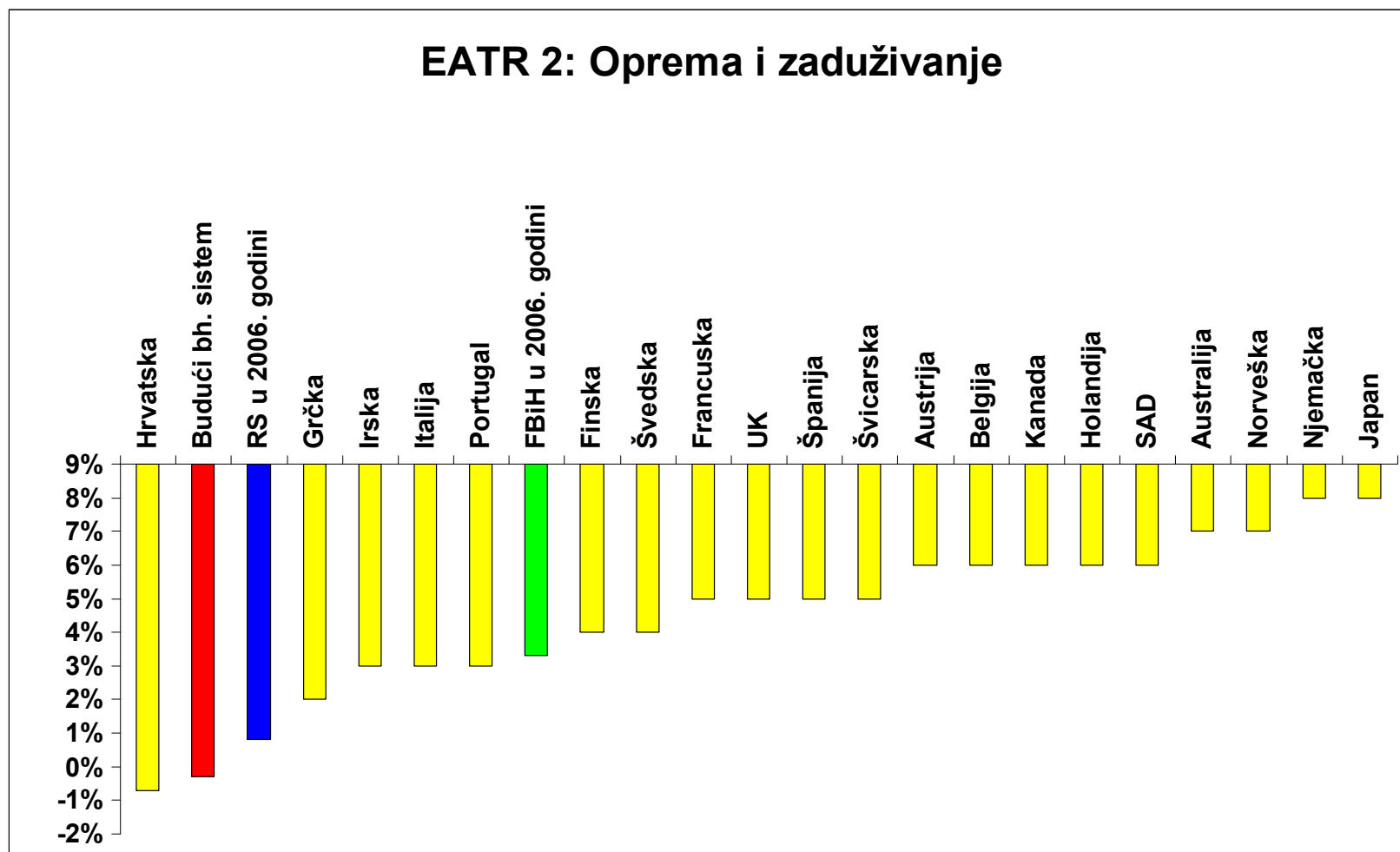
Izvor: Institut za fiskalne studije (2005) za OECD zemlje, Svaljek et al. (2006) za Hrvatsku; i vlastite (autorove) kalkulacije za BiH.

SLIKA 21a: EFEKTIVNE PROSJEČNE POREZNE STOPE

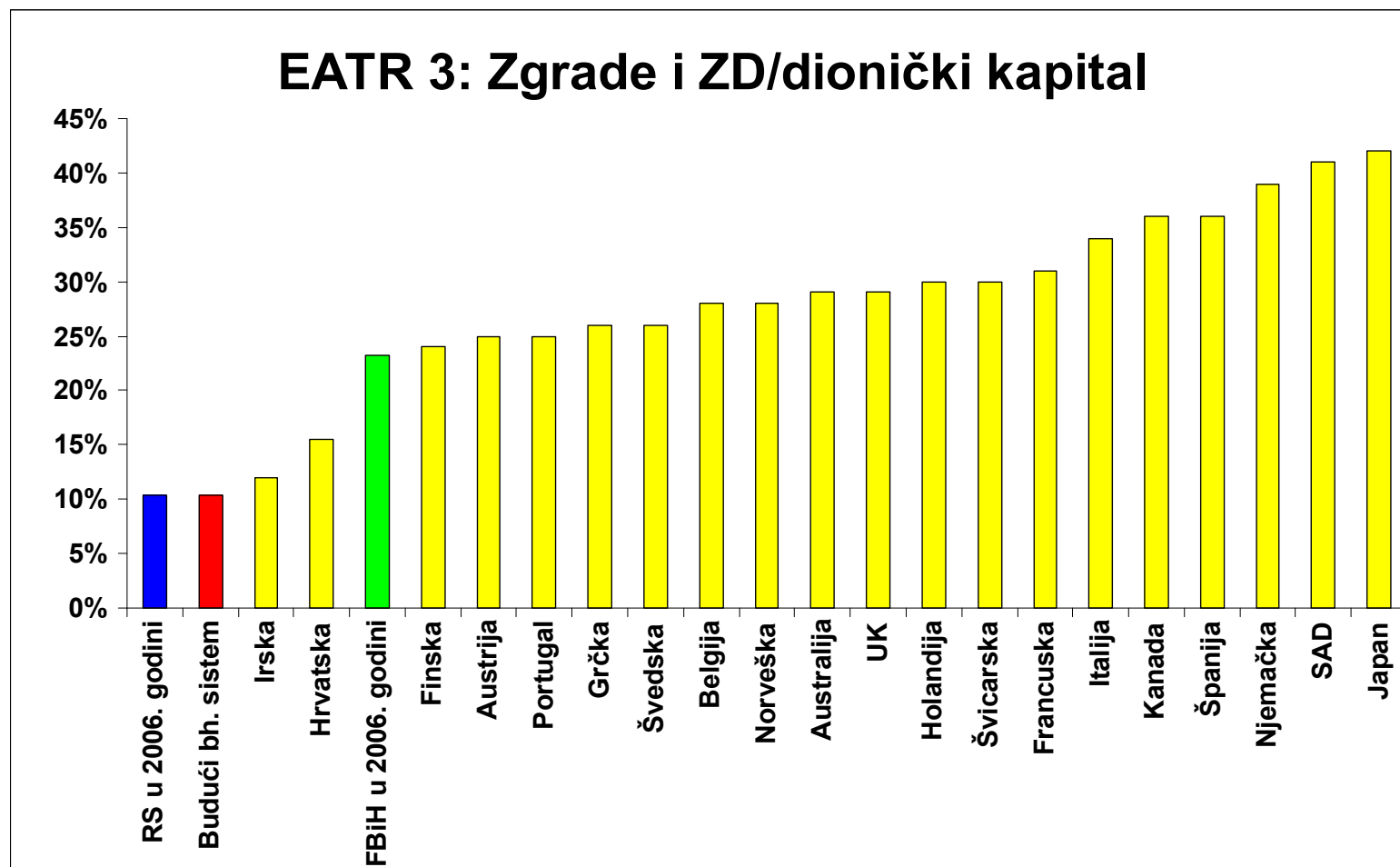
Izvor: Institut za fiskalne studije (2005) za OECD zemlje, Svaljek et al. (2006) za Hrvatsku; i vlastite kalkulacija za BiH.

SLIKA 21b: EFEKTIVNE PROSJEČNE POREZNE STOPE

Izvor: Institut za fiskalne studije (2005) za OECD zemlje, Svaljek et al. (2006) za Hrvatsku; i vlastite kalkulacija za BiH.

SLIKA 21c: EFEKTIVNE PROSJEČNE POREZNE STOPE

Izvor: Institut za fiskalne studije (2005) za OECD zemlje, Svaljek et al. (2006) za Hrvatsku; i vlastite kalkulacija za BiH.

5. ZAVRŠNE NAPOMENE

Prisustvo poreznih kredita, izuzeća i odbitaka kompliciraju izračun sveobuhvatnih efektivnih poreznih stopa koje bi se mogle primijeniti za makroekonomsku analizu fiskalnih politika i prevođenje teoretske važnosti distorzivnog oporezivanja u konkretne preporuke o politikama.

Glavne karakteristike sadašnje situacije u BiH u pogledu PDP sistema su:

- Pokrenuta je intenzivna reforma i jačanje administrativnih sistema/strukture, ali nije završena reforma u oblasti poreza na dobit preduzeća. Potrebno je fokusirati se na domaće oporezivanje da bi se nadoknadio potencijalni manjak opadajućih poreza na međunarodnu trgovinu.
- Trenutno su prihodi iz poreza na dobit preduzeća vrlo niski prema međunarodnim standardima. Niski porezni prihodi od poreza na dobit preduzeća su djelomično rezultat kompleksnosti sistema (što obeshrabruje formalni sektor) i mnogih mogućnosti za izbjegavanje/odgode plaćanja poreza (što rezultuje ponašanjem koje nije u ekonomskom interesu države).
- Dvojni sistem (RS i FBiH) je posebno problematičan sa strane tretmana dioničkog kapitala (različiti tretman prihoda u entitetima), i sa strane učinkovitosti (distorzija odluke o lokaciji).
- Visoka statutorna stopa (FBiH) može imati efekt obeshrabrivanja direktnih stranih ulaganja.

Ovaj dokument je za cilj imao da odredi gdje se BiH (oba njena entiteta zasebno i očekivani budući sistem) nalazi u poređenju sa zemljama OECD/EU i JIE u smislu različitih mjera za opterećenje od poreza na dobit preduzeća (korištene su *ex-post* mjere kao što su zakonske mjere i agregatni udjeli prihoda od poreza na dobit preduzeća u ukupnim poreznim prihodima i BDP-u, i *ex-ante* mjere slijedeći Devereux-Griffith efektivne granične i prosječne stope).

Upoređivanja različitih *ex-post* mjera opterećenja od poreza na dobit preduzeća različitih zemalja omogućavaju nam da izvučemo sljedeće zaključke:

1. U smislu zakonskih stopa, FBiH ima jednu od najviših stopa, koja je daleko najviša u regiji JIE. S druge strane, stopa u RS-u je globalno i regionalno konkurentna.
2. Važnost financiranja vlade iz poreza na dobit preduzeća je mnogo niža u BiH nego u drugim zemljama, kako u regiji tako i globalno. Međutim, od 2002. godine ovaj udio se povećava u oba entiteta i na državnom nivou, što je ohrabrujuće.
3. Opterećenje od poreza na dobit preduzeća mjereno udjelom prihoda od poreza na dobit preduzeća u BDP-u je veoma nisko u BiH, kako iz globalne tako i iz regionalne perspektive.
4. Očekivana harmonizacija na BiH nivou se preporučuje.

Upoređivanja različitih *ex-ante* mjera opterećenja od poreza na dobit preduzeća različitih zemalja omogućava nam da izvedemo sljedeće zaključke:

1. Očekivana promjena u sistemu za cijelu BiH odražava globalne trendove:
 - Smanjenje u EMTR-u za financiranje iz zadržane dobiti/novog dioničkog kapitala i povećanje EMTR-a za financiranje putem zaduživanja.

- Smanjenje EATR-a kako za financiranje iz zaduživanja tako i iz zadržane dobiti/novog dioničkog kapitala. Kao što se moglo očekivati, smanjenje u EATR-u bit će mnogo izražajnije za FBiH (smanjenje u stopama skoro doseže faktor četiri za većinu EATR kategorija) nego za RS.
2. U skladu sa međunarodnom praksom, porezni sistemi preferencijalno tretiraju investicije u mašineriju i opremu. Međutim, iako EMTR globalno pokazuju jaku pristrasnost u korist investicija u mašineriju u odnosu na zgrade, sadašnji sistem poreza na dobit preduzeća u FBiH tretira bh. sistem, evidentna je preferenca za investicije u opremu.
 3. Sadašnji sistem poreza na dobit preduzeća u FBiH pokazuje pristrasnost prema financiranju putem zaduživanja. Financiranje putem zaduživanja u FBiH odlikuje se najvišom negativnom efektivnom stopom, dok je financiranje putem zadržane dobiti/novog dioničkog kapitala u sredini opsega opservacija za OECD zemlje.
 4. U pogledu EATR, sva tri sistema porezu na dobit preduzeća u BiH (kako dva entitetska na snazi u 2006. godini, tako i budući anticipirani za cijelu BiH) se nalaze na samom dnu za investicije koje se financiraju iz zadržane dobiti/novog dioničkog kapitala (tj. odlikuje se niskim efektivnim poreskim stopama). Dok je u pogledu financiranja putem zaduživanja sadašnji sistem FBiH uporediv sa OECD prosjekom, sistem na snazi u RS-u u 2006. godini i budući bh. Sistem se rangiraju na dnu uzorka zemalja za ovu vrstu financiranja. Važno je uočiti da će nivo pristrasnosti u korist financiranja putem zaduživanja (u poređenju sa financiranjem iz zadržane dobiti/novog dioničkog kapitala) biti smanjen u budućem bh. sistemu, posebno u odnosu na sadašnji sistem u FBiH. Ovo je posebno važno imajući u vidu potrebu da se mobilizira financiranje iz zadržane dobiti i dioničkog kapitala uslijed pokušaja da se ožive ova tržišta u BiH. Tako će budući model u BiH imati najniže vrijednosti porezne diskriminacije između financiranja putem zaduživanja i financiranja iz zadržane dobiti/dioničkim kapitalom u uzorku svih OECD zemalja i Hrvatske, kako efektivne marginalne stope, tako i za efektivne prosječne stope.

Kao očigledan zaključak ovog rada nameće se činjenica da bi bilo od ključnog značaja napraviti uporedne kalkulacije po Deveraux/Griffith modelu i za druge zemlje JIE, imajući na umu da su ove zemlje glavni međusobni konkurenti za investicije. Nadalje, bilo bi poželjno uraditi studiju iz međunarodne perspektive koja bi izračunala efektivne ex-ante stope za različite međusobno isključive izbore za direktna strana ulaganja u regiji. Za tu vrstu opsežne studije, pored detaljnih informacija o poreznim stopama koje se primjenjuju na različita investicijska sredstva i izvore financiranja, trebaju se analizirati i detaljnije o poreznim izuzećima u matičnoj i zemlji domaćinu.

U pogledu preporuka politika za BiH, od krucijane važnosti je da FBiH usvoji zakon o PDP-u sa specifikacijama već usvojenog Zakona o porezu na dobit preduzeća u RS-u (Zakon je usvojen u septembru/rujnu 2006. godine). Osnovno ekonomsko obrazloženje za reformu je smanjenje administrativnih troškova (kompanija i samog administrativnog sistema) kroz pojednostavljivanje i harmonizaciju sistema, čime bi se u konačnici poboljšala konkurentnost i učinak.⁴² Općenito, putem nižih zakonskih stopa i jednostavnijih i više harmoniziranih procedura i poreznih osnova, vlada može kako povećati prihode o poreza na dobit preduzeća proširujući poreznu osnovu tako i povećati investicije i konkurentnost BiH privrede, i ostvariti na taj način ekonomske i socijalne prioritete. I ekonomska teorija i iskustvo EU-a u posljednjoj deceniji potvrđuju da reforma poreza na dobit preduzeća putem smanjenja stope i proširenja osnovice poreza povećava konkurentnost zemlje, te kroz smanjenje izuzeća i distorzija koje se odnose na poreze vodi ka povećanju

⁴² Evropska komisija (2006).

efikasnosti i produktivnosti. Ovaj dokument potvrđuje slabosti sadašnjeg sistema poreza na dobit preduzeća u FBiH, koji rangira visoko u efektivnom poreznom opterećenju (ipak je važno još jednom naglasiti da čak ni najsofisticiraniji Deveraux/Griffith model koji je ovdje korišten nema sposobnosti u izračunu uzeti u obzir sve olakšice i oslobođanja specifična za sadašnji sistem u FBiH). S druge strane, model na snazi u 2006. godini u RS-u, te posebno budući anticipirani bh. model pozicionirani su povoljno. Stoga je očekivana harmonizacija u kojoj se predviđa da će FBiH usvojiti zakon sličan onome koji će biti na snazi u RS-u od januara/siječnja 2007. godine poželjna i hitna.

Drugi razlog za harmoniziranje legislative o porezu na dobit preduzećan na bh. nivou je da sadašnji entitetski sistemi kompaniju iz drugog entiteta smatraju nerezidentnom kompanijom, kao kompaniju iz potpuno druge države. Takva politika stvara prepreku za sljedeće elemente ključne za budući razvoj BiH privrede:

- funkcioniranje jedinstvenog ekonomskog prostora u BiH (što je jedan od ciljeva Srednjoročne razvojne strategije BiH i također zahtjev za dalje EU integracije),
- ulazak i stvaranje velikih kompanija koje su u stanju da iskoriste prednosti ekonomije obima kroz vertikalne i horizontalne integracije, koje je teško ostvariti u maloj zemlji, a pogotovo u svakom entitetu zasebno, i
- potpuno iskorištavanje prednosti PDV sistema za velike međuentitetske kompanije, budući da interna prodaja između različitih dijelova kompanije nisu oporezovane PDV-om.

Uz ključnu preporuku za harmonizaciju legislative o porezu na dobit preduzeća u cijeloj državi, također se preporučuje dalje pojednostavljivanje sistema nomenklature amortizacije i eliminiranje izuzeća za reinvestiranje (novi zakon u RS-u ima odredbu za izuzeće reinvestiranja za 2007. i 2008. godinu).

Nadalje, imajući na umu da je bh. privreda radno intenzivna (eng. «**labor intensive**»), neophodno je raditi i na reformi zakona o porezu na dohodak u FBiH i istraživanju mogućnosti za harmoniziranje/reduciranje socijalnih doprinosa u oba entiteta.⁴³

⁴³ Trenutno, doprinosi za van-budžetske fondove (za penzioni fondove, zdravstvene fondove, i zavode za zapošljavanje u oba entiteta, te za dječiji fond u RS-u) iznose 64% na neto plaću u FBiH i 42% na neto plaću u RS-u.

BIBLIOGRAFIJA:

1. **Avi-Yonah**, Reuven S. 2000. "Globalization, tax competition and the fiscal crisis of the welfare state". *Harvard Law Review*, 113-7: 1573-1676.
2. **Bellak, Christian and Markus Leibrecht, and Roman Römisch**. 2005. "A note on the appropriate measure of tax burden on Foreign Direct Investment to the CEECs." HWWA Discussion Paper No. 336.
3. **Bond, Steven, Lucy Chennells, Michael P. Devereux, Malcolm Gaimmie and Edward Troup**. 1999. *Corporate Tax Harmonisation in Europe: A Guide to the Debate*. London: Institute for Fiscal Studies.
4. **Brodnjak, Andraz**. 2005. "Vpliv Davcnih Olajsav na Investicijsko Dejavnost Slovenskih Podjetij". Magistrsko delo, Ljubjana: Ekonomska fakulteta.
5. **Brueckner, Jan, and Luz Amparo Saavedra**. 2001. "Do local governments engage in strategic property-tax competition?" *National Tax Journal*, 54: 203-229.
6. **Bosnić, Pero i Dželila Sahinagi**. 2005. *Potencijalni uticaj nacrta zakona o porezu na dobit preduzeća u F BiH na javne prihode*. Sarajevo: USAID TAMP Projekt.
7. **Buettner Thiess and Martin Ruff**. 2004. "Tax Incentives and the Location of FDI: Evidence from a Panel of German Multinationals". ZEW Discussion Paper No. 76-04.
8. **Chennells, Lucy, and Rachel Griffith**. 1997. *Taxing Profits in a Changing World*. London: The Institute for Fiscal Studies.
9. **Cnossen, Sijbren**. 2001. "Tax Policy in the European Union: A Review of Issues and Options." CESIFO Working Paper 758.
10. **Commission of the European Communities**. 1997. "A package to tackle harmful tax competition in the EU." Commission Staff Working Paper COM (97) 564 final.
11. **Commission of the European Communities**. 2001. "Company Taxation in the Internal Market." Commission Staff Working Paper COM (2001)582 final.
12. **Decision on Amount and Method of Depreciation and Revalorization of Fixed Capital Assets Which are Recognized as Expenditures in Balance** (Official Gazette of FBiH 27/98, 24/99).
13. **Devereux, M.P., Rachel Griffith, and Alexander Klemm**. 2002. "Corporate Income Tax Reforms and International Tax Competition" *Economic Policy*, 35: 451-495.
14. **Devereux, Michael P., Ben Lockwood, and Michela Redoano**. 2002. "Do Countries Compete over Corporate Tax Rates?" Centre for Economic Policy Research Discussion Paper No. 3400.
15. **Devereux, Michael P.** 2003. "Measuring Taxes on Income from Capital." Institute for Fiscal Studies Working Paper w03/04.
16. **Devereux, Michael P., and Alexander Klemm**. 2003. "Measuring Taxes on Income from Capital: Evidence from the UK." *The ICFAI Journal of Public Finance*, 0(1):7 - 27.
17. **Devereux, Michael P. and Rachel Griffith**. 2003. "Evaluating Tax Policy for Location Decisions." *International Tax and Public Finance*, 10: 107-126.
18. **Devereux, Michael P., and Rachel Griffith**. 1998a. "Taxes and the Location of Production: Evidence from a Panel of US Multinationals." *Journal of Public Economics* 68(3), 335-367.
19. **Devereux, Michael P., and Rachel Griffith**. 1998b. "The Taxation of Discrete Investment Choices". Institute for Fiscal Studies Working Paper 98/16.
20. **Easterly, William and Sergio Rebelo**. 1993. "Fiscal Policy and Economic Growth: And Empirical Investigation." *Journal of Monetary Economics*, 32:417-458.
21. **Elschner, Christina, Lothar Lammersen, Michael Overesch and Robert Schwager**. 2005. "The Effective Tax Burden of Companies and on Highly Skilled Manpower: Tax

- Policy Strategies in a Globalised Economy”. Centre for Economic Policy Research Discussion Paper No. 05-31.
22. **European Commission Directorate General for Taxation and Customs Union.** 2000. *Tax Policy in the European Union*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
 23. **European Commission Directorate General for Taxation and Customs Union.** ed. 2006. *Research in Official Statistics: Structures of the Taxation Systems in the European Union - Data 1995-2004*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
 24. **European Forecasting Network.** 2005. “Economic Assessment of the Euro Area: Forecasts and Policy Analysis” Autumn Report 2005 Special Policy Issue: The Future of Corporate Taxation in the EU.
 25. **Hall, Robert E. and Dale Jorgensen.** 1967. “Tax Policy and Investment Behavior.” *American Economic Review* 57: 391–414.
 26. **Hamaekers, Hubert.** 2003. “Taxation Trends in Europe.” *Asia-Pacific Tax Bulletin*, February, 2003: 42-50.
 27. **Hines, James R. Jr.** 2001. “Corporate Taxation”. Available at <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNPAN/UNPAN002493.pdf>.
 28. **Institute for Fiscal Studies.** 2005. “Corporate Tax Rate Dataset.” Available at <http://www.ifs.org.uk/data/internationaltaxdata.zip>. These data are calculated in the spirit of methodology used in **Devereux, Michael P., Rachel Griffith and Alexander Klemm.** 2002 “Corporate Income Tax Reforms and International Tax Competition” *Economic Policy*, 35: 451-495.
 29. **Jorgensen, Dale.** 1963. “Capital Theory and Investment Behavior.” *American Economic Review* 53: 247–259.
 30. **Lee, Young and Roger H. Gordon.** 2005 “Tax Structure and Economic Growth.” *Journal of Public Economics*, 89(5/6):1027-43.
 31. **King, Mervyn. A.** 1974. “Taxation, Investment, and the Cost of Capital.” *Review of Economic Studies* 41, 21–35.
 32. **King, Mervyn A., and Don Fullerton.** 1984. *The Taxation of Income from Capital*. Chicago: University of Chicago Press.
 33. **Kneller, Richard, Michael Bleaney and Norman Gemmell.** 1999. “Fiscal Policy and Growth: Evidence from OECD Countries”. *Journal of Public Economics*, 74:171-190.
 34. **Mendoza, Enrique G., Assaf Razin, and Linda L. Tesar.** 1994. "Effective Tax Rates in Macroeconomics: Cross-Country Estimates of Tax Rates on Factor Incomes and Consumption." *Journal of Monetary Economics*, 34(1994): 297-323.
 35. **Mendoza, Enrique G., Gian Maria Milesi-Ferretti and Patrick Asea.** 1997. “On the Ineffectiveness of Tax Policy in Altering Long-run Growth: Harberger's Superneutrality Conjecture,” *Journal of Public Economics*, 66: 99-126.
 36. **Mendoza, Enrique G. and Linda L. Tesar.** 2005, “Why Hasn't Tax Competition Triggered a Race to the Bottom? Some Quantitative Lessons from the EU.” *Journal of Monetary Economics*, 52:163-204.
 37. **de Mooij, Ruud A.** 2005. “Will corporate income taxation survive?” *De Economist*, 153 (3): 277-301.
 38. **Musgrave, Richard Abel and Peggy B. Musgrave.** 1989. *Public Finance in Theory and Practice*, ed 5. Maidenhead Berks, United Kingdom: McGraw-Hill Publishing Co.
 39. **OECD.** 1991. *Taxing Profits in a Global Economy: Domestic and International Issues*. Paris: OECD.
 40. **OECD.** 2000. *OECD Tax Policy Studies No. 2 - Tax Burdens: Alternative Measures (compiled by Flip de Kam and W. Steven Clark)*. Paris: OECD.

41. **OECD.** 2001. *OECD Tax Policy Studies No. 5 - Tax Ratios: A Critical Survey* (authored by Bjørn Volkerink and Jakob de Haan). Paris: OECD.
42. **OECD.** 2006. *OECD in Figures, 2006-2007 Edition*. Paris: OECD.
43. **OECD.** 2006. *Investment Reform Index 2006: Progress in Policy Reforms to Improve Investment Climate in South East Europe*. Paris: OECD.
44. *Odluka o nomenklaturi sredstava koka se amortizuju i o minimalnim stopama amortizacije* (Službene novine FBiH 45/99).
45. *Pravilnik za implementaciju Zakona o porezu na dobit preduzeća* (Službene novine FBiH 31/98, 36/98, 4/01, 4/03).
46. *Pravilnik za implementaciju Zakona o porezu na dobit preduzeća* (Službeni glasnik RS, 70/01).
47. *Pravilnik za implementaciju Zakona o porezu na dobit preduzeća* (Službeni glasnik RS, 129/06).
48. *Pravilnik o nomenklaturi sredstava i stope amortizacije* (Službeni glasnik RS, 03/01).
49. **Rozner, Steve, Dzelila Sahinagic and Sandra Marjanovic.** 2005. *Revenue Performance and Tax Administration Modernization in Bosnia and Herzegovina 2001 – 2004*. Sarajevo and Banja Luka: USAID TAMP Project.
50. **Schaffer, Mark E. and Gerard Turley.** 2001. "Effective Versus Statutory Taxation: Measuring Effective Tax Administration in Transition Economies." European Bank for Reconstruction and Development Working Paper No. 62.
51. **Sørensen, Peter Birch.** 2004. *Measuring the Tax Burden on Capital and Labour* Cambridge, USA: MIT Press.
52. **Sørensen, Peter Birch.** 2004. "Company Tax Reform in the European Union." *International Tax and Public Finance*, 11-1:91-115.
53. **Stiglitz, Joseph E.** 2000. *Economics of the Public Sector*, ed. 3. New York: W. W. Norton & Company.
54. **Sullivan, A. Martin.** 2006. "A New Era in Corporate Taxation", *Tax Notes*, Jan. 30, p. 440.
55. **Sullivan, A. Martin.** 2006. "Tax Incentives and Economists" *Tax Notes*, Apr. 3, p. 20.
56. **Svaljek, Sandra, Alexander Klemm, Nenad Kukic, Danijel Nestic i Suncana Slijepcević.** 2006. *Efektivno porezno opterećenje kompanija u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Ekonomski institut
57. **Tomas, Rajko i Sandra Marjanović.** 2005. *Analiza efekata nacrtu zakona o porezu na dobit preduzeća u RS* Banja Luka: USAID TAMP Projekt.
58. **Wolff, Guntram B.** 2005. "Measuring Tax Burdens in Europe." Center for European Integration Studies Working Paper No. 09 2005.
59. **World Bank: Poverty Reduction and Economic Management Unit for Europe and Central Asia Region.** 2006. "Bosnia and Herzegovina: Addressing Fiscal Challenges and Enhancing Growth Prospects, A Public Expenditure and Institutional Review." Report No. 36156-BiH.
60. **World Bank.** 2006. *Doing Business in 2007: How to Reform* DC: World Bank.
- Zodrow, George R.** 2003. "Tax Competition and Tax Coordination in the European Union." *International Tax and Public Finance*, 10: 651–671.
61. *Zakon o dobiti preduzeća u FBiH* (Službene novine FBiH, 32a/97, 29/00).
62. *Zakon o dobiti preduzeća u RS* (Službeni glasnik RS 14/92, 11/93, 19/93, 8/94, 24/98, 51/01).
63. *Zakon o dobiti preduzeća u RS* (Službeni glasnik RS, 91/06).
64. *Zakon o stopama, izuzećima i odbicima za porez na dobit Osnovne organizacije udruženog rada u periodu od 1986. do 1999.* (Službene novine Socijalističke Republike BiH, 39/85).

- 65. *Zakon o oporezivanju dobiti Osnovne organizacije udruženog rada*** (Službene novine Socijalističke Republike BiH, 39/85 i 42/87).
- 66. *Zakon o oporezivanju nerezidenata*** (Službene novine Socijalističke Republike BiH, 11/86).

DODATAK 1: Ilustrativne poreske prijave

OPIS PORESKE PRIJAVE ZA PDP ZA FBiH, PREMA ZAKONU NA SNAZI 2006. godine

OPIS	
POSLOVNA DOBIT ILI GUBITAK	
FINANCIJSKI REZULTATI PREMA BILANSU USPJEHA	
računovodstvena dobit za godinu	XXX
računovodstvena gubitak za godinu	
TROŠKOVNE PRILAGODBE	
Nabavna vrijednost prodane robe koja premašuju cijenu prodane robe izračunatu na osnovu ponderirane prosječne vrijednosti	+
Troškovi koji se odnose na dnevnice za službena putovanja; korištenje privatnog automobila u poslovnu svrhu ; hranu, transport i bonuse plaćene radnicima	+
Troškovi reprezentacije koji premašuju 0,5% ukupne dobiti	+
Amortizacija koja premašuje stope propisane Uredbom Vlade	+
Troškovi za humanitarne, kulturne, obrazovne i druge rashode u iznosu do 0,5% ukupnih prihoda kompanije	+
Članarine i donacije koje premašuju iznos od 0,1% ukupnih prihoda	+
Rezerve za nenaplativa i sumnjiva potraživanja (gdje dužnici nisu tuženi, ili koji su u iznosu preko iznosa navedenih u računovodstvenim standardima)	+
Gotovinske kazne	+
Drugi troškovi	+
Troškovi amortizacije koji nisu priznati u prethodnim godinama, do dozvoljene porezne stope	-
USKLAĐIVANJE DOBITI	
Dividende i udio u dobiti u povezanim kompanijama, gdje je porez na dobit preduzeća plaćen na mjestu izvora	-
Dividende i udio u dobiti u povezanim kompanijama, gdje je porez po odbitku plaćen od strane kompanije	-
TRANSFERNE CIJENE	
Ukupne vrijednosti transakcije: transferne cijene	XXX
Vrijednost transakcije u liniji 15 rekalkulirane po računovodstvenoj pretpostavci po kojoj se prate transakcije i događaji nastali između neovisnih stranaka pri čemu svaka djeluje u svom najboljem interesu	XXX
Razlika (Linija 16 - Linija 15)	
Razlika između tržišnih kamatnih stopa i kamatnih stopa koje koriste povezane strane u međukompanijskim kreditima	+
OPOREZIVA DOBIT	
Opreziva dobit (Linije: 1-2+3 do 11-12+14+17+18)	XXX
Iznos prenesen na obavezne rezerve (samo za financijske institucije)	-
Gubici iz prethodnih godina	-
Gubici iz tekuće godine (Linije: 2-3 to 11+12+13-14-17-18)	
Preostali iznos oporezive dobiti (Linije: 19-(20+21+22))	XXX
Prenošenje poreznih gubitaka iz prethodne godine (Linije: 23<21+22)	-
POREZNE OBAVEZE I SMANJENJE POREZNE OBAVEZE	
Opreziva osnova (Linija 23)	XXX
Porez koji treba uplatiti (Linija 25 x 30%)	XX
Smanjenje oporezivanja od (a) do (g) za sljedeće:	
a) Novoosnovanu kompaniju	-
b) Slobodne zone i korisnike zona	-
c) Iznos stranog udjela u strukturi kapitala	-
d) Reinvestiranje dobiti u kapitalne rashode	-
e) Porez na dobit preduzeća plaćen iz poslovanja u drugim zemljama	-
f) Iznos poreza na dobit preduzeća koji već plaćen od strane nerezidentnog ureda u inostranstvu	-
g) Porez po odbitku	-
Porez koji treba uplatiti, neto od umanjujućih stavki (Linije 26 i 27)	XX
Porez po odbitku za isplaćene dividende i dionice u drugim kompanijama	
Avansi koji su već plaćeni	
Porez koji treba uplatiti (Linije 28 do 30) ili (Linije 28+29-30)	
Iznos unaprijed plaćenog poreza (Linije 30 - 28)	

Izvori: Zakon o porezu na dobit preduzeća u FBiH (Službene novine FBiH, 32a/97, 29/00), Pravilnik za implementaciju Zakona o porezu na dobit preduzeća (Službene novine FBiH 31/98, 36/98, 4/01, 4/03), Odluka o iznosu i metodi amortizacije i revalorizacije stalnih sredstava koja su priznati kao rashodi u bilansu (Službene novine FBiH 27/98, 24/99)

OPIS PORESKE PRIJAVE ZA PDP ZA RS, PREMA ZAKONU NA SNAZI 2006. godine

OPOREZIVA OSNOVA	
FINANCIJSKI REZULTATI PREMA BILANSU USPJEHA	XXX
TROŠKOVNE PRILAGODBE (1-11)	
Razlika između transferne cijene i tržišne cijene	+
Troškovi za humanitarne, kulturne, obrazovne i druge rashode koji premašuju 1% ukupnih prihoda	+
Troškovi za sportska sponzorstva, koja premašuju 1% ukupnih prihoda kompanije	+
Članarine za komore i druga udruženja u iznosu do 1% ukupnih prihoda	+
Troškovi za reprezentaciju, reklamiranje i propagandu koji premašuju 3% ukupnih prihoda	+
Troškovi za reklamiranje i propagandu za vrijeme sportskih događaja koji premašuju 3% ukupnih prihoda	+
Troškovi za članarine i donacije političkim organizacijama	+
Rezerve za nenaplativa i sumnjiva potraživanja (gdje je kompanija i dužnik i kreditor prema istom licu i obratno)	+
Kaznene kamate za neplaćene poreze, doprinose i slične obaveze	+
Razlike između tržišnih kamatnih stopa i kamatnih stopa za međukompanijske zajmove	+
Gotovinske kazne	+
OPOREZIVA OSNOVA (1+11)	XXX
SMANJENJE POREZNE OBAVEZE (12+13)	
Reinvestiranje dobiti u kapitalne rashode	-
Reinvestiranje dobiti u dionice ili dionički kapital:	-
Vlastite dionice	-
Dionice drugih pravnih lica	-
OPOREZIVA OSNOVA (III-IV)	XXX
POREZ KOJI TREBA UPLATITI (V x 10%)	XX
Smanjenje iznosa za koji se plaća porez (u skladu sa Zakonom)	-
POREZ KOJI TREBA UPLATITI (VI-VII)	XX
POREZNI AVANSI KOJI SU VEĆ PLAĆENI	-
POREZ KOJI TREBA UPLATITI (VIII-IX)	XX

Izvori: Zakon o porezu na dobit preduzeća u RS-u (Službeni glasnik RS, 51/01), Pravilnik za implementaciju Zakona o porezu na dobit preduzeća (Službeni glasnik RS, 70/01), Pravilnik o nomenklaturi sredstava i stopama amortizacije (Službeni glasnik RS, 03/01)

**APROKSIMATIVNI OPIS PORESKE PRIJAVE ZA PDP ZA RS, PREMA ZAKONU KOJI
ĆE BITI NA SNAZI OD 2007. godine**

Br.		
	PRIHODI	
1.	Sav prihod iz bilo kojeg izvora, u naturi ili novcu i bez obzira da li je vezan za obavljanje djelatnosti pravnog lica, uključujući i prihod primljen u obliku imovine (svi slučajevi osim novca) ili u obliku usluga, pri čemu se za utvrđivanje ovakvog prihoda koristi tržišna cijena primljene imovine ili usluga,	+
2.	RASHODI Svi redovni i neophodni rashodi troškovi plaćeni ili nastali u toku poreske godine za obavljanje djelatnosti poreskog obveznika, a koji s eodnose na stvaranje prihoda koji podliježu plaćanju poreza.	-
3.	DOBIT ILI GUBITAK (1-2)	x
4.	USKLADIVANJE PRIHODA	-
	Dividende i učešće u dobiti koje primi pravno lice RS-a	
	Prihodi od naplaćenih otpisanih potraživanja koja su u prethodnim poreskim periodima bila uključena u poresku osnovicu, a nisu isključeni aiz poreske osnovice kao priznati rashod.	
	Prihod u plniku kamara od hartija od vrijednosti koje izda ili za koje garantuje BiH, RS, FBiH, BD, jedinica lokalne samouprave, Centralna banka BiH, preduzeća, osiguravajuća društva, investicijski fondovi, banke ili druge finansijske institucije koje djeluju kao zvanični agenti.	
	Ukoliko se imovine ne konvertuje slobodnom voljom poreznog obveznika, a prihod od takve konverzije se reinvestira iste ili slične vrste prije isteka druge godine od konverzije, onda sva naknada primljena radi obeštećenja šporskog obveznika za gubitak imovine se ne uključuje u oporezivi prihod. Smatra se da se dobit nije konvertirana slobodnom voljom poreznog obveznika ukoliko je imovina uništena, otuđena zaplijenjena ili konfiskovana ili je poreski obveznika na drugi način prisiljen da prenese imovinu zbog prijetnji ili neporedne opasnosti on navedenih slučajeva.	
	Kamate na depozite u banci.	
	Prihod na koji je plaćen porez po odbitku, a koji je platio isplatilac prihoda.	
	Prihod od razmjene ili transfera istovrsne imovine,	
5.	USKLADIVANJE RASHODA	+
	70% troškova za prezentaciju kao što je definirano Članom 14. Pravilnika	
	Nagrade radnicima preko iznosa propisanog u Članu 11. Pravilnika	
	Troškovi za putovanje, hranu i smještaj, preseljenje i dnevnice iznad iznosa koji je definiran Članom 18. Pravilnika	
	Troškovi za istraživanje i razvoj koji nisu u skladu s Članovima 15, 16, i 17 Pravilnika	
	Gubici zaliha preko iznosa obračunatog u skladu s Članom 21. Pravilnika	
	Donacije javnim institucijama, humanitarnim, kulturnim i obrazovnim institucijama koje premašuju 1% ukupnih prihoda u toj poreskoj godini, s tim što se donacija koja prelazi taj iznos može prenositi u naredne tri godine umanjujući buduće donacije.	
	Rashodi po osnovu sponzorstva u iznosu preko 2% ukupnih prihoda u toj proeskoj godini.	
	Studentske stipendije, ako premašuju 75% prosječne mjesečne plate u RS.	
	Kazne i kamate plaćene zbog kršenja zakona i drugih propisa.	
	Rashodi koji se odnose na neoporezivi prihod iz člana 7. Zakona, odnosno rashodi koji se odnose na prihode pod rednim brojem 4 ovog Obrasca.	
	Rashodi evidentirani u knjigama, a koji nisu dokazani vjerodostojnim dokumentima.	
	Premije osiguranja plaćene od strane poslodavca za ličnu korist uposlenika, ukoliko premije nisu uračunate u platu.	
	Razlike između transferne cijene i tržišne cijene	
	Gubitak na prodaji ili prenosu bilo koje imovine između povezanih lica .	
	Donacije za političke partije i organizacije.	
	Rashodi vezani za nabavku kancelarijskih tepiha, umjetnina, dekorativnih elemenata i druge imovine koja ima karakter investicionog dobra (ne amortizuje se nego vremenom čak može da dobije na vrijednosti).	
	Rashod po osnovu amortizacije goodwill-a. Goodwill predstavlja poslovnu vrijednost predućea (vrijednost koja potiče od dobrog ugleda, neprikosnoveni dio vrijednosti predućea). Interno stvoreni goodwill se en može amortizovati.	
	Interno stvoreni goodwill se ne može amortizovati.	
6.	PORESKA OSNOVICA ILI GUBITAK (3-4+5)	x

Izvori: Zakon o porezu na dobit predućea u RS-u (Službeni glasni RS, 91/06), i Pravilnik za primjenu Zakona o porezu na dobiti predućea (Službeni glasnik RS, 129/06)

DODATAK 2: Metodologija izračunavanja

Ovaj odjeljak opisuje metodologiju koja stoji iza predložene mjere efektivne granične porezne stope (EMTR) i efektivne prosječne porezne stope (EATR). Većina analize se temelji na domaćem okruženju.

Ovaj dokument replicira model kojeg koriste Devereux i Griffith (2001), koji je sličan onom korištenom u drugim publikacijama ovih autora. Postavljen je jednostavan model koji uključuje različite profitabilne investicije firme koja maksimizira vrijednost.

Slično radu Kinga (1974) i ignorirajući rizik, vrijednost firme se može dobiti iz stanja ravnoteže tržišta kapitala. Standardni izraz za vrijednost firme u periodu t je neto sadašnja vrijednost toka dohotka nakon oporezivanja V_t :

$$V_t = (\gamma D_t - N_t + V_{t+1}) / (1 + \rho), \quad \text{jednačina 1}$$

gdje je D_t dividenda plaćena u periodu t , N_t je novi dionički kapital izdat u periodu t , $\gamma = (1 - m_d) / (1 - c) (1 - z)$ je jednačina koja mjeri porezne diskriminacije između dioničkog kapitala i distribucije,⁴⁴ i $\rho = (1 - m_i) i / (1 - z)$ je nominalna diskontna stopa dioničara. Pored ovoga, I predstavlja nominalnu kamatnu stopu, m_i je stopa ličnog poreza na prihod iz kamate, m_d je stopa osobnog poreza na prihod od dividende, c je stopa poreznog kredita za isplaćene dividende (efektivna imputacija), i z je porezna stopa za kapitalne dobitke po obračunatoj vrijednosti.

Neto dividende koje plaća firma mogu se dobiti iz izvedene jednakosti između izvora sredstava i upotrebe sredstava u svakom periodu:

$$D_t = Q(K_{t-1})(1 - \tau) - I_t + B_t - [1 + i(1 - \tau)]B_{t-1} + \tau \varphi(I_t + K_{t-1}^T) + N_t, \quad \text{jednačina 2}$$

gdje je $Q(K_{t-1})$ izlazni proizvod u periodu t , koji ovisi o količini kapitala na početku perioda, K_{t-1} , τ je zakonska porezna stopa, I_t je investicija, B_t je dug izdat u periodu t i samo za taj period t , φ je stopa po kojoj su kapitalni rashodi prilagođeni za poreske svrhe (tj. amortizacija), i K_{t-1}^T je vrijednost ukupnog kapitala umanjena za porez na početku perioda t . Biranjem odgovarajućih mjernih jedinica za kapital i proizvod, cijene proizvoda i kapitalnih roba su predstavljene u istoj mjernoj jedinici u periodu t .

Sada uzmimo u razmatranje promjenu u količini kapitala u periodu t , to jest, investicija se poveća u jednom periodu, a smanji u sljedećem periodu, ostavljajući količinu kapitala u svim drugim periodima na konstantnom nivou. Generalno, neto sadašnja vrijednost, ili ekonomska renta R , za dioničara u periodu t je jednaka promjeni tržišne vrijednosti:

$$R = dV_t = \sum_{s=0}^{\infty} \left\{ \frac{\gamma dD_{t+s} - dN_{t+s}}{(1 + \rho)^s} \right\}. \quad \text{jednačina 3}$$

Formula pokazuje neto sadašnju vrijednost dodatnih dividendi, gdje γ mjeri poreznu diskriminaciju između novog dioničkog kapitala i distribucije, u odnosu na promjenu u dioničkom kapitalu (vidi jednačinu 1).

⁴⁴ Dividende se oporezuju (m_d) djelomično kreditirane (c) putem distribuiranja profita, porez na kapitalne dobitke je izbjegnuto (z).

Određivanjem ekonomske rente da bude jednaka nuli na graničnoj vrijednosti, $dV/dK_t = 0$, tj. kombiniranjem (2) i (3), definira se trošak kapitala, što dozvoljava da se dobije optimalna količina kapitala u periodu t .

Sada razmotrimo investiciju (I_t) koja se financira iz zadržane dobiti, a povrat se distribuira kao dividende. Investicija je prisutna samo u jednom periodu t ($dK_t = 1$ i $dK_s = 0$ za svako s koji nije t), dok u ostalim periodima nema nikakvog povećanja u kapitalu. Stoga je promjena u investiciji $dI_t = 1$, dok je u sljedećem periodu nakon t , promjena u investiciji jednaka $dI_{t+1} = -(1-\delta)(1+\pi)$, gdje je δ amortizacija, a π je rast cijena između perioda t i perioda $t+1$. Posljedična promjena u izlaznom proizvodu je $dQ_{t+1} = p + \delta$, gdje je p realni financijski povrat, a δ je amortizacija za jedan period. Promjena u prihodima je $dQ_{t+1}(1+\pi) = p + \delta(1+\pi)$, pod pretpostavkom da je promjena potrošačkih cijena jednaka promjeni cijena kapitala i izlaznog proizvoda.

Nakon što je definirana promjena u kapitalu, treba razmotriti posljedičnu promjenu u dividendama. Promjena u dividendama, tj. neto vrijednosti firme, ovisi o promjeni u investiciji i neto prihodima u periodu u kojem se investira kapital i u sljedećem periodu. Nadalje, vrste financiranja kapitalne investicije i očekivane promjene u poreznom sistemu treba da budu uzete u obzir.

Za analizu promjena u izvoru financiranja, korisno je podijeliti promjenu u R na dva dijela – neto sadašnju vrijednost investicije financirane iz zadržane dobiti i označene sa R^{RE} , i dodatne troškove eksternog financiranja F , koje će biti definirano niže u tekstu. Tako je postavka da je $R = R^{RE} + F$.

Ekonomska renta nakon oporezivanja u slučaju financiranja iz zadržane dobiti jednaka je:

$$R^{RE} = -\gamma(1-A) + \frac{\gamma}{1+\rho} \{ (1+\pi)(p+\delta)(1-\tau) + (1+\pi)(1-\delta)(1-A) \}, \quad \text{jednačina 4}$$

što izlazi iz supstituiranja gore navedenih promjena u investicijama i izlaznom proizvodu u jednačine (2) i (3). Sadašnja vrijednost olakšica po jedinici investicije (iz jednačine (2)) je označena kao A . R^{RE} upućuje na prilično jednostavne zaključke. Sa rastom parametra p , raste i parametar R^{RE} . Nadalje, R^{RE} se smanjuje ukoliko se smanjuje τ , a efekt A na R^{RE} je nejasan, ovisi o π , δ i ρ , ali je vjerovatno pozitivan.

Tri izvora financiranja koja se mogu koristiti su zadržana dobit (ZD), novi dionički kapital (NE) i dug (B). Za financiranje iz novog dioničkog kapitala pretpostavlja se da je novi dionički kapital otkupljen u $t+1$ i neoporezovan u to vrijeme (osim ako nije plaćana premija na cijenu, budući da se takva cijena tretira kao dividenda, i sukladno se oporezuje).

Efekti korištenja financiranja iz NE ili B mogu su dobiti putem razmatranja:

$$F = \gamma dB_t \left\{ 1 - \frac{1+i(1-\tau)}{1+\rho} \right\} - (1-\gamma)dN_t \left\{ 1 - \frac{1}{1+\rho} \right\}. \quad \text{jednačina 5}$$

U financiranju zadržanom dobiti, investicija se financira smanjenjem u dividendama, što ne utiče na vrijednosti duga i novog dioničkog kapitala, $F=0$ za RE. Ako se emitira novi dionički kapital, porezna olakšica $\phi\tau$ se može odmah potraživati, tako da je iznos novog dioničkog kapitala je $1-\phi\tau$. U $t+1$ dionički kapital se otkupljuje po originalnoj cijeni. Ukoliko se koristi dug, $1-\phi\tau$ je

pozajmljen u t i otplaćen zajedno s kamatom i , u periodu $t+1$. To implicira sljedeće karakteristike za F :

SLIKA 18:

Zadržana dobit	$dN_{t+s}=dB_{t+s}=0$ za sve s	$F = 0$
Novi dionički kapital	$dB_{t+s}=0$ za sve s $dN_t=1-\varphi\tau$; $dN_{t+1}=-dN_t$ $dN_{t+s}=0$ za sve $s>1$	$F = \frac{-\rho(1-\gamma)}{(1+\rho)}(1-\varphi\tau)$
Dug	$dN_{t+s}=0$ za sve s $dB_t=1-\varphi\tau$; $dB_{t+s}=0$ za sve $s>0$	$F = \frac{\gamma(1-\varphi\tau)}{(1+\rho)}\{\rho-i(1-\tau)\}$

Trošak kapitala se sada može lako dobiti tako što će se postaviti $R=0$ (budući da razmatramo graničnu investiciju), što nam omogućava da izračunamo $\tilde{p}$, graničnu (marginalnu) financijsku stopu povrata. To daje:

$$\tilde{p} = \frac{(1-A)}{(1-\tau)(1+\pi)}\{\rho + \delta(1+\pi) - \pi\} - \frac{F(1+\rho)}{\gamma(1-\tau)(1+\pi)} - \delta. \quad \textbf{jednačina 6}$$

Ovo se može tumačiti na sljedeći način: na povrat utiče sistem dozvoljene amortizacije A (vidi niže), porezna stopa τ , i inflacija π . Drugi termin u jednačini 6 (prikazanom u vitičastim zagradama) je indikator troškova financiranja, također korigiran za uticaj poreznog sistema i inflacije, dok je treći termin je stvarna amortizacija.

A označava sadašnju vrijednost amortizacijskih olakšica po jedinci investicije. Definira se na sljedeći način:

$$A_{db} = \frac{\gamma\tau(1+\rho)}{\rho + \gamma}, \quad \textbf{jednačena 7}$$

u slučaju korištenja degresivne računovodstvene metode obračuna amortizacije, a na sljedeći način:

$$A_{sl} = \frac{\gamma\tau(1+\rho)}{\rho} \left[1 - \frac{1}{(1+\rho)^N} \right], \quad \textbf{jednačina 8}$$

u slučaju korištenja linearne računovodstvene metode obračuna amortizacije, gdje N označava broj godina za koje se amortizacija može primijeniti.⁴⁵

Efektivna granična porezna stopa koja uključuje porez sa se može izračunati na sljedeći način:

$$EMTR = (\tilde{p} - s) / \tilde{p}, \quad \textbf{jednačina 9}$$

gdje je s stvarna dionočareva stopa povrata nakon oporezivanja:

$$s = \frac{(1-m^i)i - \pi}{1 + \pi}. \quad \textbf{jednačina 10}$$

⁴⁵ Vidi OECD (1991) i Dodatak 1 za više informacija.

Efektivna prosječna porezna stopa (EATR) je definiran za $p \geq \tilde{p}$ (i po prirodi ω odnosi na poreznu stopu na profitabilnu investiciju). U odsustvu poreza, povrat R^* je:

$$R^* = -1 + \frac{1}{1+i} \{ (1+\pi)(p+\delta) + (1+\pi)(1-\delta) \} = \frac{p-r}{1+r}. \quad \text{jednačina 11}$$

Ovo slijedi iz jednačine (4) u kojoj je $\gamma=1$, $A=0$, i $\rho=i$. Parametar financiranja ispada u odsustvu poreza, budući da je neto sadašnja vrijednost izraza financiranja 0.

Mjera za EATR koju predlažu Devereux i Griffith je:

$$EATR = \frac{R^* - R}{p/(1+r)}, \quad \text{jednačina 12}$$

gdje $p/(1+r)$ supstituira za R^* , budući da može biti nula i u tom slučaju EATR je nedefinirana.

Parametar R je definiran kao u (4), (5) i u tabeli, $R=R^{RE}+F$.

DODATAK 3: Odabrane specifikacije sistema poreza na dobit preduzeća u BiH

Elementi poreznih zakona	Zakon o PDP na snazi 2006. godine u FBiH	Zakon o PDP na snazi 2006. godine u RS	Očekivani budući bh. model, koji se temelji na pretpostavci da će i FBiH usvojiti legislativu o PDP-u sa specifikacijama uporedivim sa Zakonom o PDP-u usvojenom u RS u septembru/rujnu 2006.godine, na snazi od 1. januara/siječnja, 2007. godinu
<i>Statutorna stopa poreza na dobit preduzeća</i>	30%	10%	10%
<i>Druge stope i izuzeća</i>	Stopa poreza po odbitku je 15% za dividende, kamate i kompenzacije za autorsku djelatnost koje se plaćaju nerezidentima. Porez se umanjuje za: 1. novoosnovane kompanije, i to 100% za prvu godinu poslovanja, 70% za drugu godinu poslovanja, i 30% za treću godinu poslovanja. 2. korisnika zone slobodne trgovine, i to 100% u periodu od pet godina. Za poreznog obveznika koji investira oporezivu dobit u svoj vlastitu proizvodnu investiciju, cijeli iznos investicije se odbija. Za poreznog obveznika koji investira oporezivu dobit u svoju neproizvodnu investiciju, 75% iznosa se odbija. Za poreznog obveznika sa stranom investicijom u iznosu od barem 20%, porez se umanjuje proporcionalno iznosu strane investicije u periodu do 5 godina.	Stopa zadržanog poreza je 10%. Za rezidentnog poreznog obveznika, porez se umanjuje za iznos plaćen od strane njegove nerezidentne jedinice izvan RS-a. Za poreznog obveznika koji investira oporezivu dobit u svoju vlastitu proizvodnu investiciju ili kupovinu kapitala u svom vlastitom ili drugom pravnom licu, cijeli iznos investicije se odbija.	Pravno lice sa statusom malog poreznog obveznika (sa manje od 9 uposlenika i ukupnim godišnjim prihodima u prethodnoj godini koji ne premašuju 100000 KM, s tim da najviše 50% njegovih ukupnih prihoda dolazi od jednog klijenta) plaća porez na dobit preduzeća po stopu od 2 procenta. Porez odbijen za plaćanja prihoda stranom pravnom licu je 10% od ukupnih isplaćenih prihoda (ukupni prihod je prihod koji bi se platio stranom pravnom licu ukoliko porez ne bi bio odbijen iz plaćenih prihoda). Porez po odbitku plaća se na sljedeće isplate prihoda, bez obzira da li je prihod primljen u Republici Srpskoj ili u inostranstvu: a) plaćanje kamate ili njenog funkcionalnog ekvivalenta po finansijskim instrumentima i aranžmanima od strane rezidenta; b) plaćanje zabavnih ili sportskih događaja u Republici Srpskoj bez obzira da li je prihod primljen od strane izvođača ili sportiste ili od strane nekog drugog lica; c) plaćanje za obavljanje rukovođenja, konsaltinga, finansijskih, tehničkih ili administrativnih usluga, ukoliko je prihod od rezidenta ili ukoliko je prihod platilo ili obuhvatilo u knjigama i evidencijama stalno mjesto poslovanja u Republici Srpskoj ili ako je takvo plaćanje odbijeno u svrhu utvrđivanja poreske osnove;

			d) plaćanje u obliku premija osiguranja za osiguranje ili reosiguranje od rizika u Republici Srpskoj; d) plaćanje za telekomunikacione usluge između Republike Srpske i strane države; e) plaćanje autorskih prava; f) plaćanje zakupa za pokretnu imovinu; g) plaćanje za vršenje drugih usluga u Republici Srpskoj. Za poreznog obveznika koji investira oporezivu dobit u svoju vlastitu proizvodnu investiciju ili kupovinu kapitala u svom vlastitom ili drugom pravnom licu, cijeli iznos investicije se odbija do 31. decembra 2008. godine.
<i>Računovodstvena metoda</i>	Linearna (ukoliko se koristi druga metoda treba da bude prilagođena)	Bilo koja, samo treba biti konzistentna	Linearna, osim za mogućnost za ubrzanu amortizaciju mašinerije i opreme (prezentirano niže).
<i>Stope amortizacije</i>	1. Građevine 10% - Upravne, administrativne, uredske i ostale zgrade za obavljanje uslužnih djelatnosti 3% - Stambene zgrade, hoteli, restorani 5% - Ceste, komunalni objekti, gornji stroj željezničkih pruga 14.3% 2. Oprema, vozila i mehanizacija 20% - Oprema za vodoprivredu, vodovod i kanalizaciju 14.3% - Računari i oprema za računanje 33.3% 3. Višegodišnji zasadi 14.3% 4. Osnovna stada 40% 5. Nematerijalna stalna sredstva 20%. Kod korištenja stalnih sredstava većim intenzitetom od intenziteta koji odgovara radu u jednoj smjeni dopušteno je korištenje uvećanih amortizacijskih stopa. Uvećane amortizacijske stope za korištenje stalnih sredstava u ovom smislu utvrđuju se na način da se utvrđene stope u tački I ove odluke, za rad u dvije smjene povećaju za 25%, a za rad u tri smjene za 50% Za ostale vrste investicije postoji detaljna lista nomenklature amortizacije za sljedeće grupe od kojih	Detaljna lista nomenklature amortizacije postoji za sljedeće grupe od kojih svaka ima svoje brojne pod-grupe, koje zatim i same imaju nekoliko pod-grupa: ○ građevinski objekti ○ oprema za vršenje djelatnosti rudnika i za istraživanje, proizvodnju i prijenos nafte i gasa ○ oprema vodoprivrede, elektropoprivrede, vodovoda i kanalizacije ○ oprema za vršenje djelatnosti industrije ○ oprema za vršenje djelatnosti iz oblasti poljoprivrede, ribarstva i šumarstva ○ oprema za vršenje djelatnosti iz oblasti građevinarstva ○ oprema za trgovinu, ugostiteljstvo i turizam, i oprema za zanatstvo i komunalne usluge ○ oprema za obavljanje društvenih djelatnosti ○ oprema za saobraćaj i veze i utovarno-istovarna i transporta mehanizacija ○ specijalni i univerzalni alat, oprema za upravljanje procesom rada i opremaza održavanje i opravku mašina, postrojenja, uređaja, instrumenata i pribora, kao i za	Za mašine i opremu koja se amortizuje, dozvoljava se odbitak za ubrzanu amortizaciju koja se obračunava na slijedeći način: a) prva godina: 40% b) druga godina: 30% c) treća godina: 30% Imovina koja se amortizuje, a čija je nabavna vrijednost manja od 1.000 KM, može se odbiti u cjelosti u godini nabavke, pod uslovom da je imovina stavljena u funkciju. Nabavna vrijednost računarskog hardvera i softvera može se odbiti u cjelosti u godini nabavke pod uslovom da su isti stavljeni u funkciju. Ako trošak popravke ili održavanja imovine koja se amortizuje prelazi 5% od usklađene osnovice imovine na početku poreskog perioda, trošak popravke treba dodati na usklađenu osnovicu imovine u svrhu amortizacije. Za druge investicije, postoji detaljna lista nomenklature amortizacije za sljedeće grupe od kojih svaka ima brojne pod-grupe, koje zatim imaju nekoliko pod-grupa:

	svaka ima svoje pod-grupe, koje i same također imaju nekoliko pod-grupa. - o građevinski objekti - o oprema za vršenje djelatnosti rudnika i za istraživanje, proizvodnju i prijenos nafte i gasa - o oprema vodoprivrede, elektorprivrede, vodovoda i kanalizacije - o oprema za vršenje djelatnosti industrije - o oprema za vršenje djelatnosti iz oblasti poljoprivrede, ribarstva i šumarstva - o oprema za vršenje djelatnosti iz oblasti građevinarstva - o oprema za trgovinu, ugostiteljstvo i turizam, i oprema za zanatstvo i komunalne usluge - o oprema za obavljanje društvenih djelatnosti - o oprema za saobraćaj i veze i utovarno-istovarna i transporta mehanizacija - o specijalni i univerzalni alat, oprema za upravljanje procesom rada i opremaza održavanje i opravku mašina, postrojenja, uređaja, instrumenata i pribora, kao i za opravku i održavanje vozila i drugih transportnih sredstava - o oprema za uređaje i za održavanje kancelarijskih i drugih prostorija za obavljanje kancelarijskih poslova i za obavljanje tehničkih, poslovnih i finansijskih usluga - o voćnjaci, vinogradi i hmeljnici - o radna stoka	opravku i održavanje vozila i drugih transportnih sredstava - o oprema za uređaje i za održavanje kancelarijskih i drugih prostorija za obavljanje kancelarijskih poslova i za obavljanje tehničkih, poslovnih i finansijskih usluga - o voćnjaci, vinogradi i hmeljnici - o radna stoka - o ostala ulaganja	- o građevinski objekti - o oprema za vršenje djelatnosti rudnika i za istraživanje, proizvodnju i prijenos nafte i gasa - o oprema vodoprivrede, elektorprivrede, vodovoda i kanalizacije - o oprema za vršenje djelatnosti industrije - o oprema za vršenje djelatnosti iz oblasti poljoprivrede, ribarstva i šumarstva - o oprema za vršenje djelatnosti iz oblasti građevinarstva - o oprema za trgovinu, ugostiteljstvo i turizam, i oprema za zanatstvo i komunalne usluge - o oprema za obavljanje društvenih djelatnosti - o oprema za saobraćaj i veze i utovarno-istovarna i transporta mehanizacija - o specijalni i univerzalni alat, oprema za upravljanje procesom rada i opremaza održavanje i opravku mašina, postrojenja, uređaja, instrumenata i pribora, kao i za opravku i održavanje vozila i drugih transportnih sredstava - o oprema za uređaje i za održavanje kancelarijskih i drugih prostorija za obavljanje kancelarijskih poslova i za obavljanje tehničkih, poslovnih i finansijskih usluga - o voćnjaci, vinogradi i hmeljnici - o radna stoka - o ostala ulaganja
<i>Prihod od kamate</i>	Ne oporezuje se u FBiH (ni na entitetskom ni na kantonalnom nivou).	Nije oporezovan.	Nije oporezovan.
<i>Dividende</i>	Oporezuju se na kantonalnom nivou sa 15%.	Nisu oporezovane.	Nisu oporezovane.
<i>Zalihe</i>	Materijalni troškovi za kapitalna sredstva se prihvaćaju u iznosima izračunatim pomoću metode prosječne cijene.	Materijalni troškovi za kapitalna sredstva se prihvaćaju u iznosima izračunatim pomoću FIFO, LIFO ili metode prosječne cijene, pod uvjetom da se koristi konzistentan metoda do kraja amortizacije.	Materijalni troškovi za kapitalna sredstva se prihvaćaju u iznosima izračunatim pomoću metode koju dozvoljavaju međunarodni računovodstveni standardi (što isključuje LIFO), pod uvjetom da se konzistentna metoda koristi do kraja amortizacije.

<i>Kapitalni dobiti od prodaje dionica</i>	Oporezuju se na kantonalnom nivou sa 15%.	Oporezuju se sa 10%.	Oporezuju se sa 10%.
<i>Gubici</i>	Mogu se prenositi tokom pet godina.	Nije dozvoljeno prenošenje.	Mogu se prenositi tokom pet godina.

Izvor: *Zakon o porezu na dobit preduzeća FBiH* (Službene novine FBiH, 32a/97, 29/00), *Pravilnik o implementaciji Zakona o porezu na dobit preduzeća* (Službene novine FBiH 31/98, 36/98, 4/01, 4/03), *Odluka o iznosu i metodi amortizacije i revalorizacije za fiksna kapitalna sredstva koji su priznati kao troškovi u bilansu* (Službene novine FBiH 27/98, 24/99), *Odluka o nomenklaturi sredstava koka se amortizuju i o minimalnim stopama amortizacije* (Službene novine FBiH 45/99), *Zakon o porezu na dobit preduzeća u RS* (Službeni glasnik RS, 51/01), *Pravilnik o implementaciji Zakona o porezu na dobit preduzeća* (Službeni glasnik RS, 70/01), *Pravilnik o nomenklaturi sredstava i stopama amortizacije* (Službeni glasnik RS, 03/01), *Zakon o dobiti preduzeća u RS* (Službeni glasnik RS, 91/06), i *Pravilnik o implementaciji Zakona o porezu na dobit preduzeća* (Službeni glasnik RS, 129/06).